

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Martin Půlpán

PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Petr Čech, LL.M.

Katedra: obchodního práva

Datum vypracování práce: 31. srpna 2009

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

podpis

Obsah

Obsah	3
Úvod	4
1. Historický exkurz: náležitá péče	7
2. Novela č. 370/2000 Sb. – změna předepsaného standardu kvality péče	12
3. Péče řádného hospodáře v systematice právních řádů, resp. v systematice vybrané zahraniční a české právní vědy	14
3.1 Velká Británie	14
3.2 Spojené státy americké	15
3.3 ČR	16
3.3.1 Povinnosti obecné povahy neboli zásady činnosti reprezentantů kapitálových obchodních společností	17
3.3.2 Další systematické přístupy české právní vědy	18
3.3.3 Vlastní systematické uchopení	19
4. Okruh adresátů zákonné povinnosti péče řádného hospodáře	21
5. Historický výklad pojmu péče řádného hospodáře	27
6. Péče řádného hospodáře vs. odborná péče; minimální potřebné znalosti a dovednosti	30
7. Obsahový výklad povinné péče, resp. péče řádného hospodáře	35
7.1 Povinný standard péče	35
7.2 Subjektivní a objektivní přístup k povinné péči	35
7.3 Kombinace subjektivního a objektivního přístupu jako možné východisko, resp. uplatnění subjektivního prvku upravující standard povinné péče založený na objektivním přístupu	39
7.4 Péče řádného hospodáře	40
8. Pravidlo podnikatelského úsudku jako korektiv rigidního přístupu k povinné péči, resp. péči řádného hospodáře	46
8.1 Zahraniční přístupy	47
8.2 ČR	50
9. Povinnost loajality	51
9.1 Zahraniční pojetí loajality	51
9.2 ČR	54
10. Důsledky porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře	56
10.1 Právní odpovědnost a různé právní režimy jejího uplatnění	56
10.1.1 Odpovědnost za škodu	57
10.1.2 Trestněprávní odpovědnost	59
10.2 Ručení	60
10.3 Smluvní pokuta	60
10.4 Jiné důsledky porušení	60
Závěr	62
Seznam použité literatury	64
Seznam použité judikatury	66
Abstract	68
Seznam klíčových slov/List of Key Words	69

Úvod

V českém právním řádu a stejně tak i v návrhu nového občanského zákoníku¹, narážíme na mnoha místech na povinnost výkonu působnosti, funkce nebo konkrétní činnosti s péčí řádného hospodáře. Tomuto na první pohled obsahově nejasnému pojmu – péči řádného hospodáře se až do nedávné doby ze strany české právní vědy (na rozdíl od té zahraniční) nedostávalo téměř žádné pozornosti, jakkoliv by to bylo zejména z hlediska intenzivního rozvoje tržní ekonomiky vhodné a žádoucí. Mimo jiné a právě v souvislosti s tím jsem se rozhodl věnovat se blíže tomuto fenoménu ve své diplomové práci. Jde o téma natolik aktuální a obsahově rozsáhlé, že jeho zpracování v samostatné práci je dle mého názoru zcela na místě.

Primárním předmětem této diplomové práce je tedy pojednání o problematice péče řádného hospodáře v právní úpravě kapitálových obchodních společností², kde tento institut má, a v budoucnu jistě nadále mít bude, zásadní význam. Hned v úvodu je jistě vhodné podotknout, že podrobné zpracování všech důsledků a projevů analyzované problematiky by výrazně překročilo předpokládaný rozsah této práce. Aby se tak nestalo, je některým otázkám věnována jen okrajová poznámka, i když by si jistě zasloužily rozbor podrobnější, ke kterému se však záměrně neuchyľuji, abych neubral prostor pro zodpovězení otázek, které mají z hlediska rozebíraného tématu povahu základní a význam zásadní.

Jak kvalitativní tak kvantitativní stránka požadavků na výkon funkce členů představenstev akciových společností a i dalších reprezentantů kapitálových obchodních společností³ se v poslední době stávají předmětem nejen právních a ekonomických ale především častých celospolečenských disputací. Na veřejnosti se celosvětově dostává tato problematika na odív zejména v souvislosti s „tunelováním“ a krachy velkých společností – připomeňme zejména případy Enron, Parmalat a WorldCom, ale i v souvislostech (širokou veřejností mnohdy vnímaných daleko výrazněji) dalších – například jde-li o „astronomické“ odměny členů představenstev. Význam a přínos zpracování tohoto tématu lze tedy vnímat hned v několika ohledech. Kapitálové obchodní společnosti jako

¹ Měl by se stát komplexním základem celého soukromého práva.

² V práci mezi kapitálové obchodní společnosti řadím akciovou společnost, společnost s ručením omezeným, která bývá někdy řazena mezi smíšené obchodní společnosti, a evropskou společnost (societas europaea, SE).

³ Reprezentanty kapitálových obchodních společností pro účely práce rozumím statutární orgány kapitálových obchodních společností nebo jejich členy, členy kontrolních orgánů kapitálových obchodních společností a likvidátory.

samostatné subjekty práv a povinností (právnícké osoby), které disponují vlastním majetkem a vlastní vůlí, jsou z povahy věci odkázány jednat a projevovat svojí vůlí jen svými statutárními orgány nebo jejich členy – v jejich rukou se pak nachází osud těchto společností. Bohužel ne však vždy tyto statutární orgány, resp. jejich členové (nebo i členové kontrolních orgánů) mají v otázce výkonu své působnosti a rozsahu na ně kladených povinností jasno. Stejně tak jako nemají společníci, akcionáři nebo věřitelé jasno v tom, jaké všechny požadavky mohou vůči uvedeným orgánům nebo jejich členům uplatnit, resp. jakou kvalitu plnění jejich funkcí mohou požadovat. Celou situaci pak už jen bohužel mnohdy dokresluje špatná orientace soudů (hlavně nižších stupňů) v uvedené problematice. Takový stav (i z hlediska dalšího rozvoje tržní ekonomiky) je nezbytně nutné změnit a celou problematiku dostatečně objasnit, k čemuž snad může skromně přispět i tato diplomová práce. Je pro praxi zcela žádoucí, aby právní věda a soudy co nejdříve ke standardu péče řádného hospodáře zaujaly jednoznačná a konzistentní stanoviska a akcentovaly tak princip právní jistoty se zachováním respektu ke skutečnosti, že obchodní právo a právo obchodních společností zvláště není odvětvím statickým nýbrž plně dynamickým a nelze tedy požadovat absolutní neměnnost těchto stanovisek zabývajících se péčí řádného hospodáře.

V práci bych se chtěl nejprve věnovat náležité péči jako standardu předcházejícímu péči řádného hospodáře, následně bych se zaměřil na významnou legislativní změnu, kterou přinesla novela obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb. právě zavedením nového standardu v podobě péče řádného hospodáře. V části práce bych se také zaměřil na systematické uchopení povinnosti péče řádného hospodáře zahraniční i českou právní vědou, ve kterém se odráží různé přístupy k obsahovému výkladu této povinnosti. Samozřejmou součástí práce by měla být i kapitola věnovaná okruhu adresátů (včetně tzv. faktických vedoucích), jimž je povinnost péče řádného hospodáře uložena. Samotný výklad péče řádného hospodáře bych z logiky věci začal historicky a upozornil tak na určitou prvorepublikovou tradici. V samostatné kapitole bych se chtěl věnovat vymezení péče řádného hospodáře vůči tzv. péči odborné. Poté bych se zaměřil na obsahové vymezení pojmu včetně zmínky o pravidlu podnikatelského úsudku. Stranou pozornosti práce nezůstane ani s problematikou výrazně související povinnost loajality. Logickým vyústěním uvedených výkladů by pak mělo být shrnutí důsledků porušení povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře.

V práci bych se rád opřel o různé závěry české i zahraniční právní vědy a zaujal k nim vlastní názory, tak aby se práce nestala jen pouhou kompilací. Pokud jde o

zmíněnou zahraniční právní vědu (a judikaturu zároveň), budu se vzhledem ke svému jazykovému zaměření věnovat textům v jazyce anglickém.

Zpracování této práce vychází ze stavu právního řádu účinného k 31. 8. 2009.

1. Historický exkurz: náležitá péče

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, s účinností od 1. ledna 1992 ve svém prvotním textu prostém novelizací stanovil v § 194 odst. 5, že členové představenstva jsou povinni vykonávat svou působnost s náležitou péčí a zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení by mohlo společnosti způsobit škodu. Obchodní zákoník tak stanovil kritérium náležité péče, které se na dlouhou dobu stalo předmětem odborných právnických disputací (viz níže).

Rozbor v minulosti uplatňovaného standardu náležité péče by se s ohledem na platné znění obchodního zákoníku (tohoto standardu již nevyužívá) mohl jevit jako nadbytečný. Je však třeba zřetelně vnímat, že z některých výkladových východisek pojmu náležité péče čerpá právní věda při výkladu v současnosti předepsaného standardu povinné péče, kterým je péče řádného hospodáře.

V učebnici obchodního práva interpretovala S. Černá povinnost náležité péče jako takový výkon funkce, který je dbalý jak právních předpisů, stanov a pokynů valné hromady, tak také oprávněných zájmů akciové společnosti⁴. Při extenzivním výkladu podle ní tato široce formulovaná povinnost zahrnovala všechny ostatní povinnosti členů představenstva. Za náležitou pak považovala jen takovou péči, která se vyznačovala odborností založenou na profesionálních znalostech, zkušenostech i schopnostech kvalifikovaného rozhodování⁵. Taková odbornost (chápaná nikoliv jako objektivní měřítko) však může být u různých osob odlišná stejně jako jsou rozdílné ony profesionální znalosti, zkušenosti a schopnosti konkrétní osoby. S. Černá tak ve svém výkladu vzala v potaz i subjektivní prvek předepsaného standardu péče charakteristický zejména pro anglickou právní doktrínu. Pokud jde o názor I. Pelikánové, tak ta pokládala náležitou péči za standard nižší než péči odbornou⁶ a z uvedeného důvodu, respektive z důvodu nezahrnutí povinnosti výkonu funkce člena představenstva s odbornou péčí do právního řádu považovala tehdejší úpravu za neuspokojivou a nedostatečnou⁷. Hlavní důvod, o který se ve svém výkladu opírala, spočíval ve faktu, že odpovědnost příslušného statutárního orgánu by měla vznikat nejenom v důsledku jednání nedostatečně pečlivého,

⁴ Pelikánová I. Obchodní právo 1. díl. 2. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 447

⁵ Tamtéž

⁶ Bejček, J. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 614

⁷ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl (§56 - 260). 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 945

ale také v důsledku jednání nekvalifikovaného, neodborného⁸. Na základě tohoto zdůvodnění pak po zákonodárci požadovala zavedení povinnosti odborné péče pro všechny osoby vykonávající funkci člena představenstva (shodně s M. Bartošíkovou – viz níže). J. Dědič pak považoval požadavek náležitě péče za nižší než požadavek odborné péče. Podle něj rozdíl spočíval v tom, že u povinnosti odborné péče nelze přihlížet ke znalostem, kvalifikaci a zkušenostem konkrétní osoby, zatímco u požadavku náležitě péče ano⁹. Odbornou péčí považoval tedy za objektivní měřítko s absentujícím jakýmkoliv subjektivním prvkem na rozdíl od náležitě péče. Zatímco K. Eliáš od počátku tvrdil, že požadavek náležitě péče je přísnější než kdyby šlo o péči jen odbornou, protože při náležitě péči nejde pouze o profesionalitu výkonu, ale i o zvýšenou loajalitu, kterou musí reprezentant společnosti vykazovat ve vztahu k ní v daleko vyšší míře než pouhý (běžný) smluvní partner¹⁰. Navíc podle něj neodborná péče nemůže být náležitá¹¹. Z tohoto důvodu pak také používá spojení náležitá odborná péče¹². Ve svých pozdějších odborných názorech pak takto přísně nastavené kritérium rozvádí a zmírňuje konstatováním, podle kterého pro dodržení standardu náležitě odborné péče postačuje, když statutární orgán nebo jeho člen vykazuje odbornost podmiňujícího jeho způsobilost řídit organizovaný hospodářský celek a který je mj. také schopen rozpoznat problém vyžadující speciální odborné posouzení (tj. je s to vědět, že se má zeptat a koho se má zeptat) a nemusí tedy nutně na odborné úrovni zvládat obory jako ekonomika a účetnictví, právo a marketing atd.¹³ Názorově se tak přibližuje I. Štenglové (viz níže). M. Bartošíková shrnula, že pojmy náležitě a odborné péče jsou rozdílnými, a že náležitá péče v sobě podle převládajících výkladů neobsahuje péči odbornou a stejně jako I. Pelikánová se zasazovala, aby pro členy představenstva akciové společnosti a jednatele společnosti s ručením omezeným zákon stanovil výslovnou povinnost výkonu jejich funkce s odbornou péčí. Zároveň přitom upozornila na paradox, kdy statutární orgány veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti byly podle zákona povinny vykonávat svou působnost s péčí odbornou, tedy vyšším standardem než členové představenstva

⁸ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl (§56 - 260). 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 945

⁹ Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Praha: Prospektrum, 1997, s. 605

¹⁰ K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, s. 313

¹¹ Eliáš, K. Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. 3. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 435

¹² Eliáš, K., Dvořák, T. Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. 5. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 437

¹³ Eliáš, K. Akciová společnost: Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000, s. 253

akciové společnosti a jednatele společnosti s ručením omezeným¹⁴. Lze doplnit, že disproporce byla dána i tím, že členové dozorčí rady akciové společnosti byli podle zákona povinováni k péči náležitě, zatímco na členech dozorčí rady společnosti s ručením omezeným byla požadována péče odborná. Jen těžko logicky uchopitelným je názor zastávaný J. Pokornou, která vůbec nerozlišuje mezi odborností jako subjektivizujícím prvkem založeným na profesionálních znalostech, zkušenostech, schopnostech i kvalifikaci konkrétní osoby a péčí odbornou jako objektivním hlediskem, tedy tím, zda je uvedená osoba skutečně odborníkem v dané problematice (rozdílně např. J. Dědič nebo částečně S. Černá – viz výše), a oba termíny používá promiscue. Jako své názorové východisko pak prezentuje závěr, že pojem náležitě péče označuje péči zcela specifického rozsahu a intenzity, která však klade na členy představenstva obdobné nároky jako odborná péče na mandátáře, ale která respektuje skutečnost, že člen představenstva má právní postavení od mandátáře odchylné. Jinými slovy – domnívá se, že oba termíny (náležitá a odborná péče) vyjadřují péči sice rozdílného charakteru, ale péči, která je co do své intenzity a nároků totožná¹⁵. Podle I. Štenglové nemá rozlišování na náležitou a odbornou péči zvláštní praktický význam, vzhledem k tomu, že členem představenstva může být bezesporu i osoba, která nemá potřebné odborné předpoklady pro výkon takové funkce v konkrétní akciové společnosti, a nelze tedy očekávat, že bude při výkonu funkce člena představenstva postupovat s odbornou péčí (i když by takový stav neměl být pravidlem)¹⁶. K tomu však dodává zásadní doplňující informaci a to, že pokud je povinnost náležitě péče uložena takové osobě, u níž absentují ony potřebné odborné předpoklady, pak by si měla pro výkon odborných činností, kterými je pověřena, zajistit potřebné kvalifikované odborníky. I. Štenglová nepřímou také zodpověděla otázku, která zčásti vyvolala tyto odborné dispute, a to zda se v případě členů statutárních orgánů použije přiměřeně ustanovení mandátní smlouvy a z něj vyplývající požadavek odborné péče. Je zřejmé, že z výše uvedeného důvodu (tedy skutečnosti, kdy bude funkci člena statutárního orgánu vykonávat osoba bez jakýchkoliv odborných předpokladů) by byl takový požadavek z praktických ohledů nesmyslný nebo by způsobil stav, kdy by funkci člena statutárního orgánu mohla vykonávat jen osoba s odbornými předpoklady (nebo sice bez nich, ale za kontinuálního porušování zákonné povinnosti), ale jak pak rozlišovat míru, kdy už se o

¹⁴ Bartošíková, M. Povinnosti a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností. Obchodní právo, 1998, č. 11, s. 5

¹⁵ Pokorná, J. Ještě k pojmu náležitě péče podle ust. § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Právní praxe v podnikání, 2000, č. 4, s. 20

¹⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 475

takovou osobu jedná a kdy ještě ne. Přiměřená aplikace ustanovení mandátní smlouvy nebyla v tomto ohledu na místě. Navíc § 66 odst. 2 odkazující na přiměřené použití ustanovení o smlouvě mandátní už tehdy obsahoval výjimku stanovící, že z jiných ustanovení zákoníku může vyplývat i jiné určení práv a povinností. A v tomto ohledu bylo tehdejší ustanovení § 194 odst. 5 typickým příkladem takového jiného určení práv a povinností a bylo ho tedy možné považovat za ustanovení speciální k § 66 odst. 2. J. Bejček považoval celý spor za poněkud přexponovaný, nicméně vyjádřil myšlenku, podle které z povahy obchodních společností vyplývá spíše objektivní standard požadavků na výkon funkcí, které podle něj není možné přizpůsobovat a měnit podle toho, kdo se právě ve funkci nachází¹⁷. Ad absurdum by pak podle něj subjektivizace takových požadavků mohla vést ke snižování nebo vylučování odpovědnosti člena statutárního orgánu za škodu, kterou způsobil – s argumentem, že vzhledem ke svým osobním kvalitám vlastně neporušil právní povinnost, neboť ze svého pohledu vynaložil dostatečně „náležitou“ péči. Názor, kterým I. Štenglová zahrnuje do obsahového základu náležité péče i povinnost zajistit si potřebné kvalifikované odborníky (viz výše), a který by tuto jeho námitku z části jistě překonal, však ponechává zcela stranou.

Různých komplexních i méně komplexních názorů na uvedenou problematiku byla tedy celá řada, nejlogičtější a nepraktičtější z nich pak dle mého názoru vyznívaly názory S. Černé, I. Štenglové a J. Dědiče, přičemž nelze opomenout ani požadavek zvýšené loajality uváděný K. Eliášem.

Pro úplnost tohoto exkurzu je nezbytné připomenout, že se k pojmu náležitá péče vyjádřila s několikaletým zpožděním i samotná vláda, a to v původním textu návrhu zákona č. 370/2000 Sb.¹⁸, kdy i přes trvalou nejasnost pojmu náležitá péče zamýšlela vyřešit spornou dualitu přístupu ke kvalitě péče statutárních orgánů (u akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným na straně jedné s náležitou péčí a u veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti na straně druhé s odbornou péčí) zavedením kritéria náležitá péče i pro statutární orgány veřejné obchodní a komanditní společnosti¹⁹.

¹⁷ Bejček, J. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 614

¹⁸ Parlamentní tisk č. 476/1999 – III. volební období

¹⁹ Takové vyřešení duality bylo jen zdánlivé, neboť v tomtéž textu se navrhovatel chystal pro reprezentanty akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným zavést již kritérium péče řádného hospodáře a nahradit tak dualitu původní (odborná a náležitá péče) dualitou novou (náležitá péče a péče řádného hospodáře). Tento přístup, nepozornost a nedůslednost navrhovatele zároveň v rámci téhož textu lze snad částečně ospravedlnit postupným vznikem rozsáhlého návrhu zákona. Naštěstí z důvodů pozměňovacích návrhů obezřetného zákonodárce v průběhu legislativního procesu k takovému „nesjednocení“ nakonec nedošlo a jako sjednocující kritérium byla nakonec zavedena péče řádného hospodáře.

V důvodové zprávě (bod 70) k tomuto svému návrhu definovala náležitou péči jako péči, kterou by bylo možno charakterizovat jako řádnou, obezřetnou, preferující potřeby a zájmy společnosti. Zároveň objasnila, že požadavek míry péče nevyžaduje odbornou kvalifikaci při plnění povinností, které statutárnímu orgánu náležejí, zahrnuje však jeho péči o to, aby záležitosti společnosti byly vyřízeny co nejlépe. Předpokládala tedy, že statutární orgán řádně pečující o záležitosti společnosti dovede rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu a dovede tuto pomoc pro společnost zajistit.

Je zřejmé, že úprava účinná od 1. ledna 1993 byla do jisté míry nesrozumitelná a nevyhovující. Ať už se svým názorem na tuto právní úpravu z výše uvedených předních právních odborníků blížil ideálnímu a vhodnému výkladu kdokoliv, celou situaci změnila a do jisté míry vyřešila novela obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb., která s účinností od 1. ledna 2001 zrušila kritérium náležité péče a zavedla kritérium nové, kritérium péče řádného hospodáře.

2. Novela č. 370/2000 Sb. – změna předepsaného standardu kvality péče

Jak již bylo uvedeno, v poměrně krátkém časovém období vyvolal pojem náležitě péče spory týkající se jeho obsahu. Zároveň jeho zavedením vznikla v obchodním právu nevhodná dualita v přístupu ke kvalitě péče statutárních orgánů i členů dozorčích rad. I. Pelikánová²⁰ spolu s M. Bartošíkovou²¹ nabádaly ke sjednocení úpravy, podle které by statutární orgány všech obchodních společností měly jednat s péčí odbornou. Vládou předložený návrh novely obchodního zákoníku hodlal spornou dualitu paradoxně řešit zavedením kritéria náležitě péče pro statutární orgány veřejné obchodní a komanditní společnosti. Paradoxně proto, že právě pojem náležitě péče (nikoliv péče odborné) byl tím sporným, jak samotná důvodová zpráva vládního návrhu zákona č. 370/2000 Sb. v komentáři k § 194 odst. 5 uváděla. Zatímco J. Bejček se podle svých slov zasazoval pro zavedení pojmu péče řádného hospodáře²², stejně tak jako se zavedením tohoto standardu pro reprezentanty akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným počítala jiná, již také zmíněná (část novelizující znění § 194), část původního znění vládního návrhu zákona.

Rozsáhlá novela obchodního zákoníku č. 370/2000 Sb., výrazně upravující zejména ustanovení týkající se akciové společnosti, v podobě, v jaké byla nakonec přijata a v níž také od 1. ledna 2001 vstoupila v účinnost, sjednotila nakonec zavedením pojmu péče řádného hospodáře zákonný požadavek na kvalitu výkonu funkce statutárních orgánů, jejich členů i členů kontrolních orgánů. Důvodová zpráva této novely zůstala zcela prostá jakéhokoliv bližšího vymezení a obsahového vysvětlení tohoto nového zásadního institutu. Jedinou zmínkou v důvodové zprávě bylo, že se jedná o pojem obvyklý nahrazující sporný pojem náležitě péče²³. Co přesně měl navrhovatel na mysli obvyklostí pojmu není zřejmé. Spíše se zdá, jakoby se konstatováním obvyklostí pojmu pokusil vyhnout vysvětlení, se kterým si sám nevěděl rady. Co však zpětně působí překvapivě mnohem více (zejména s ohledem na rozsah předcházejících polemik týkajících se obsahového vymezení náležitě péče) je skutečnost, že ani komentářová a jiná odborná literatura vydaná bezprostředně po přijetí novely na zavedení tohoto institutu

²⁰ Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl (§56 - 260). 2. vydání. Praha: Linde, 1998, s. 945

²¹ Bartošíková, M. Povinnosti a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností. Obchodní právo, 1998, č. 11, s. 5

²² Bejček, J. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 614

²³ Parlamentní tisk č. 476/1999 – III. volební období, vládní návrh na vydání zákona č. 370/2000 Sb.

adekvátně nezareagovala²⁴. I. Štenglová ve vydání svého komentáře²⁵ následujícím po novele v podstatě jen v textu stroze nahradila pojem náležitá péče pojmem péče řádného hospodáře. Stejně tak v jiném ohledu rozsáhlé a podrobné 4. vydání publikace „Akciové společnosti“²⁶, které hned ve svém úvodu upozorňovalo v podstatě jen na změny v souvislosti s novelou č. 370/2000 Sb. zůstalo obsahového výkladu péče řádného hospodáře prosté. Podrobnějších úvah věnujících se tomuto fenoménu se právní věda dočkala až v době nedávné, tedy s několikaletým zpožděním.

Soudy se s nahrazením pojmu náležitá péče péčí řádného hospodáře vyrovnaly s ohledem na časovou působnost zákona poněkud svérázným způsobem. V některých svých rozhodnutích totiž aplikovaly péči řádného hospodáře na případy, kdy bylo třeba uplatnit ještě péči náležitou. Tato pochybení pak napravovaly soudy vyšších stupňů. Jako například Nejvyšší soud, který ve svém usnesení²⁷ potvrdil stanovisko vrchního soudu jako soudu odvolacího, který správně konstatoval: „..., že ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák. v době, kdy se obviněný dopustil protiprávního jednání, neznalo povinnost postupovat s péčí řádného hospodáře, ale v témže ustanovení obchodní zákoník v tehdy platném znění obsahoval pojem náležitá péče. Vysvětlil, že pod tento pojem lze bez jakýchkoliv pochybností zařadit i povinnost obviněného důsledně respektovat a chránit zájmy obchodní společnosti, jejímž je statutárním orgánem, a nakládat s majetkem obchodní společnosti tak, aby na něm nevznikla žádná újma. Jednání obviněného bylo v rozporu s povinností vykonávat působnost statutárního orgánu akciové společnosti s náležitou péčí.“ V odůvodnění jiného svého usnesení²⁸ až sám Nejvyšší soud jako dovolací uvedl, že: „Citované usnesení ... totiž ukládalo (...) jednateli... vykonávat svou působnost s náležitou péčí nikoliv s péčí řádného hospodáře jak uvádí odvolací soud... Povinnost výkonu působnosti s péčí řádného hospodáře zavedla ... až novela provedená zákonem č. 370/2000 Sb. s účinností od 1. 1. 2001. Jde ovšem o změnu, která nemá žádný vliv na případnou trestní odpovědnost jednatele ... za nehospodárné nakládání s majetkem této obchodní společnosti.“

²⁴ Až na výjimku v podobě: Dědič, J. a kol.: Obchodní zákoník: Komentář. Díl III. (§ 176 - § 220zb). Praha: BOVA POLYGON, 2002, s. 2417

²⁵ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 777

²⁶ Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I. Akciové společnosti. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001

²⁷ 5 Tdo 893/2006

²⁸ 5 Tdo 1218/2008

3. Péče řádného hospodáře v systematice právních řádů, resp. v systematice vybrané zahraniční a české právní vědy

Systematické uchopení péče řádného hospodáře je v zahraničních právních řádech odlišné a absolvovalo určitý vývoj, který odráží jednotlivé teoretické poznatky a konkrétní praktické zkušenosti, jejichž rozsah je (na rozdíl od ČR) výrazný. Ve většině právních řádů z nichž především daná problematika čerpá byl tento vývoj daleko delší než v případě našeho tuzemského právního řádu. S ohledem na to i na postupně plánovanou a částečně již probíhající dekodifikaci (jejíž součástí by mohly být zároveň práce rekodifikační) obchodního práva (vedle probíhající kodifikace občanského práva) považuji za de lege ferenda inspirativní zmínit právě systematické zařazení povinnosti péče řádného hospodáře (duty of care; duty of due care) v jednotlivých zahraničních právních řádech. Přičemž stranou pozornosti neopouštím ani povinnost loajality (duty of loyalty).

Systematika se mnohdy může jevit jako nepodstatná, ale v mnoha případech a v případě péče řádného hospodáře obzvlášť je zásadním odrazem různých obsahových přístupů (řešení) k rozebírané problematice.

3.1 Velká Británie

V britské systematice je problematika péče řádného hospodáře řazena většinou do souhrnné kapitoly *Directors's duties*²⁹. Jindy poněkud šířeji a uceleněji do kapitoly *The Duties of Management of a Company*³⁰, kdy pojem *management* zahrnuje jak *directors*³¹ tak *company officers*³². Tato souhrnná množina se pak dělí na dvě základní a jednu doplňující kategorii.

²⁹ Např. Eaborn, G. *Butterworths takeovers: Law and practise*. 1st edition. London: Butterworths, 2005, s. 358

³⁰ Např. Griffin, S. *Company law: Fundamental principles*. 2nd edition. London: Financial Times Management, 1996, s. 239

³¹ V překladu: člen správní rady (board of directors) obchodní společnosti, ředitel nebo manažer ve smyslu statutárního orgánu společnosti; označení se ve smyslu the shadow director užívá i na toho, kdo ve skutečnosti členem správní rady obchodní společnosti není, má však podstatný vliv na chování a rozhodnutí společnosti – v české právní vědě se pro takovou osobu vžilo označení „faktický vedoucí“

³² V překladu: funkcionář společnosti

První (nikoliv však rozhodně významově) základní kategorií jsou tzv. *Fiduciary Duties*³³, druhou pak *The Duty of Care and Skill* nebo někdy jen označovanou jako *Duty of Care*³⁴. Třetí zbytkovou kategorií tvoří *Other Statutory Duties*³⁵. Množinu *Fiduciary Duties* pak dělí na konkrétní povinnosti (*The Specific Fiduciary Duties*), kterými jsou *The duty to act bona fide in the interests of the company*³⁶ a *The duty to act for a proper purpose*³⁷. Někdy právní věda³⁸ vyděluje v rámci *Fiduciary duties* zvlášť povinnost statutárního orgánu vyhnout se situaci, kdy by se jeho povinnosti ke společnosti a osobní zájmy mohly dostat do konfliktu, většina literatury však tento případ považuje jen za projev dvou výše zmíněných povinností. Britská odborná literatura neodděluje a vůbec ani nepoužívá termín *Duty of Loyalty*³⁹, ale obsah této povinnosti lze poskládat interpretací jednotlivých *Fiduciary Duties*.

3.2 Spojené státy americké

Americká systematika vyvinutá především na základě judikatury (zejména státu Delaware) je ve srovnání s britskou poněkud jednodušší, což však v žádném případě nemá vliv na obsah stanovených povinností. Jako zastřešující množinu chápe buď *Standards of Conduct for Director and Officers*⁴⁰ nebo *Duties of Directors and Officers*⁴¹, oba termíny jsou jen různá slovní vyjádření pro stejný obsah a odpovídají britskému

³³ Ustálený překlad neexistuje, i proto dále v textu používám výhradně pojem v původním znění, termín by se mohl zkráceně avšak ne úplně výstižně překládat jako správcovské nebo svěřenecké povinnosti (lépe však asi správcovské – od správy cizího majetku, správy majetku společnosti), nejlepší by bylo vyhnout se snaze o počtem slov odpovídající „otrocký“ překlad a termín pro potřeby práva obchodních společností významově přesněji překládat jako povinnosti těch, jimž byla s důvěrou svěřena správa a řízení obchodní společnosti.

³⁴ V případě *duty of care and skill* nejde o obsahově širěji vnímanou povinnost, ale většinou o to, že někteří autoři při používání holého *duty of care* chápou *duty of skill* za jeho automatickou součást, v podstatě by se dalo říct, že rozlišují *duty of care* v širším a užším smyslu; *duty of skill* lze chápat jako povinnost mít schopnosti na určité úrovni a *duty of care* jako povinnost jednat s řádnou péčí

³⁵ V překladu: jiné zákonné povinnosti

³⁶ Na základě této povinnosti se musí statutární orgán řídit ve všech obchodních záležitostech společnosti tak, aby sledoval prospěch společnosti jako celku a žádný jiný vedlejší účel, posouzení samé pak závisí na dobré víře jednajícího statutárního orgánu

³⁷ Na základě této povinnosti musí statutární orgán vykonávat svoji působnost výhradně k takovému účelu, za kterým mu byla svěřena

³⁸ Morse, G. *Charlesworth & Morse company law*. 14th edition. London: Sweet & Maxwell/Stevens, 1991, s. 399

³⁹ V překladu: povinnost loajality

⁴⁰ Např. Clark, L. S., Kinder, P. D. *Law and business: The regulatory environment*. 3rd edition. USA: McGraw-Hill, 1991 s. 401; v překladu: zásady správy a řízení stanovené pro členy správních rad a funkcionáře obchodních společností

⁴¹ Např. Hamilton, R. W. *The law of corporations*. 4th edition. St. Paul: West Publishing, 1996, s. 378; v překladu: povinnosti členů správních rad a funkcionářů obchodních společností

Duties of Management of a Company (viz výše). Tuto obsáhlou množinu pak většinou dělí na 2 kategorie. První je *Duty of Care* (někdy také: *Duty to Use Due Care*)⁴² a za jejíž přirozenou součást je vždy uváděno také *Business Judgement Rule*⁴³. Druhou je *Duty of Loyalty* (někdy také: *Fiduciary Duty of Loyalty*)⁴⁴, která je často zmiňována jako *Duty of Fair Dealing*⁴⁵. Výjimečně pak bývá zmiňována ještě třetí kategorie, kterou je *Duty of Obedience*⁴⁶, vyžadující jednání statutárních orgánů a funkcionářů obchodní společnosti jen v rámci jim svěřených kompetencí. V případě porušení posledně jmenované povinnosti a tedy překročení daných pravomocí nastupuje odpovědnost, těch kteří je překročili (jednali tzv. *ultra vires*), ledaže byli v dobré víře.

3.3 ČR

V tuzemské právní vědě lze za souhrnnou a zastřešující množinu považovat *soubor povinností (členů) statutárních a kontrolních orgánů, resp. reprezentantů kapitálových obchodních společností*.

Ne zcela správně ačkoliv poměrně často bývá institut *péče řádného hospodáře* systematicky řazen do okruhu *obchodněprávní odpovědnosti*. Z logiky věci i ze vztahu příčiny a důsledku je třeba vnímat, že obchodněprávní odpovědnost může být jen jedním z následků porušení plnění funkce s péčí řádného hospodáře (dalšími následky může být např. vznik zákonného ručení, trestněprávní odpovědnosti, smluvní pokuta, odvolání z funkce, atd.). Soubor povinností reprezentantů kapitálových obchodních společností (včetně povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře) a obchodněprávní odpovědnost týchž reprezentantů jsou často provázány vzájemnými souvislostmi a vazbami, nicméně z hlediska systematického tvoří dvě samostatné množiny, které mohou, ale také nemusí mít v daném případě společný průnik, vždy bude záležet, zda se institut obchodněprávní odpovědnosti v podobě sekundární (sankční) povinnosti aktivuje nebo ne. Z hlediska systematického je třeba tedy řadit povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře mezi *povinnosti reprezentantů kapitálových obchodních společností*, případně v širším ohledu do množiny zahrnující *postavení a způsob výkonu působnosti těchto*

⁴² V překladu: povinnost péče (povinnost vykonávat řádnou péči)

⁴³ V překladu: pravidlo podnikatelského úsudku (uvážení)

⁴⁴ V překladu: povinnost loajality

⁴⁵ V překladu: povinnost poctivého obchodování

⁴⁶ Např. Clark, L. S., Kinder, P. D. *Law and business: The regulatory environment*. 3rd edition. USA: McGraw-Hill, 1991, s. 404, v překladu: povinnost poslušnosti (podřízenosti)

reprezentantů. V českém právní řádu můžeme rozlišit dvě základní skupiny povinností reprezentantů kapitálových společností. Jednu skupinu tvoří tzv. *povinnosti obecné povahy*, které lze nazvat spíše zásadami ovládajícími veškeré jednání osob jako reprezentantů kapitálových obchodních společností (mimo jiné ovládajícími i plnění povinností skupiny druhé). Právě do skupiny obecných povinností patří z hlediska systematiky *povinnost péče řádného hospodáře*. Skupinu druhou pak tvoří *konkrétní povinnosti* (např. povinnost představenstva zvolit si ze svého středu předsedu, povinnost pořídit ze zasedání představenstva zápis, povinnosti spjaté s valnou hromadou atd.), jejichž rozbor však není předmětem této práce (nebo je, ale jen v tom rozsahu, v jakém se primárního předmětu práce týká⁴⁷). Navíc jsou to povinnosti různé s ohledem na to zda-li je reprezentantem konkrétní statutární orgán, kontrolní orgán nebo likvidátor.

Je jistě namístě poznamenat, že níže uvedená různá pojetí systematiky jsou odvozena (nikoliv opsána) z textu obchodního zákoníku a ze zásad, na kterých je postaven. Vždyť označení některých povinností tento zákon vůbec nepoužívá (např. povinnost loajality), ale jen z jeho konkrétních ustanovení vyplývají a odborníci tuzemské právní vědy je různým způsobem abstrahují, a právě proto tak vznikají i různá systematická pojetí.

3.3.1 Povinnosti obecné povahy neboli zásady činnosti reprezentantů kapitálových obchodních společností

Jedná se o zásady, kterými jsou reprezentanti kapitálových obchodních společností povinni se řídit při všech úkonech, které jménem společnosti, ať již směrem ven nebo dovnitř činí, a které ve svém celku charakterizují jejich vztah vůči společnosti⁴⁸. Podle I. Rady⁴⁹ jimi jsou:

- povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti⁵⁰ (a s tím související povinnost řídit se pokyny valné hromady, oprávněná ingerenci kontrolního orgánu a řízení se pokyny udílenými v rámci koncernu)

⁴⁷ Půjde především o povinnost dodržování zákazu konkurence, povinnost dodržování zákazu nekalé soutěže a povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování

⁴⁸ Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 78

⁴⁹ Tamtéž, s. 79 n.

⁵⁰ Pod stejným obsahem označovaná u jiných autorů jako povinnost loajality (věrnosti), sám I. Rada ve své pozdější literatuře označuje tuto povinnost jako povinnost loajality (Rada, I. Dozorčí rada obchodních společností. Praha: Linde, 2008, s. 66)

- povinnost vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře,
- povinnost k osobnímu výkonu funkce a
- povinnost mlčenlivosti.

3.3.2 Další systematické přístupy české právní vědy

T. Dvořák⁵¹ jako zastřešující pojem označuje *souhrn povinností vztahujících se ke správě cizího majetku* a v jeho rámci rozlišuje pět povinností, kterými jsou:

- vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře,
- zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo přivodit společnosti škodu,
- respektovat zákaz konkurence vyplývající ze zákona a stanov, popř. i ze smlouvy o výkonu funkce,
- dodržovat usnesení valné hromady, a
- respektovat meze svých kompetencí a kompetenční vztahy uvnitř společnosti.

S. Černá⁵² označuje souhrnnou množinu jako *povinnosti členů představenstva při výkonu funkce* a konkrétně pak vymezuje tyto podmnožiny:

- povinnost řídit se zájmy společnosti (povinnost loajality),
- péče řádného hospodáře, povinnost respektovat zásady a pokyny valné hromady, povinnost mlčenlivosti,
- povinnost dodržovat zákaz konkurence,
- povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování.

O. Řeháček⁵³ se nejvíce výkladově nejvíce blíží systematickému pojetí zahraniční právní vědy, když v rámci *povinností určujících postavení představenstva* jako základní rozlišuje:

- povinnost péče a
- povinnost loajality.

⁵¹ Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. vydání. Praha: ASPI, 2009, s. 517 n.

⁵² Černá, S. Obchodní právo 3: Akciová společnost. Praha: ASPI, 2006, s. 241 n.

⁵³ Řeháček, O. Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů. Praha: PF UK, 2008, s. 120 n.

Příčemž další povinnosti (členů) statutárních orgánů akciových společností z nich podle jeho názoru vyplývají a lze je tak pokládat (pouze) za jejich konkretizaci. Toto moderní pojetí inspirované zahraniční právní vědou ač jednoduché je mi nejbližší.

V systematickém pojetí K. Eliáše⁵⁴ tvoří zastřešující kategorii *povinnosti reprezentantů kapitálových společností*. Autor mimo jiné upozorňuje, že je namístě rozlišovat *povinnosti vztahující se k orgánům společnosti* a *povinnosti vztahující se přímo ke členům těchto orgánů osobně*. V rámci těch, které jsou uvedeny jako druhé rozlišuje:

- povinnost osobního výkonu funkce,
- povinnost respektovat vnitřní organizaci společnosti a
- povinnost mlčenlivosti.

Povinnost náležité péče (nyní péče řádného hospodáře) považuje za předepsaný standard kvality plnění jednotlivých výše vyjmenovaných a dalších povinností.

3.3.3 Vlastní systematické uchopení

V závěru kapitoly bych se rád pokusil o vlastní autentické uchopení systematického zařazení péče řádného hospodáře, přičemž předem upozorňuji, že inspirací mi byla především zahraniční právní věda. Zastřešující a souhrnnou množinu označuji *soubor zásad (obecných povinností) charakterizujících postavení (členů) statutárních a kontrolních orgánů kapitálových obchodních společností*. V rámci této množiny pak rozlišuji tři základní a čtvrtou zvláštní skupinu povinností. Mezi tři základní povinnosti řadím:

- povinnost vykonávat svěřenou působnost s péčí řádného hospodáře,
- povinnost loajality v širším smyslu a
- povinnost osobního výkonu funkce a na ní navazující povinnost respektování mezí svých kompetencí (v zahraniční právní vědě chápanou jako *duty of obedience*).

⁵⁴ Havel, B. Synergie péče řádného hospodáře a podnikatelského úsudku. Právní rozhledy, 2007, č. 11, s. 303 n.

Povinnost loajality v širším smyslu chápu jako soubor povinností konkretizujících tuto povinnost nebo od ní odvozených. Řadím sem po vzoru tuzemské⁵⁵ i zahraniční právní vědy⁵⁶ především:

- povinnost řídit se zájmy společnosti (povinnost loajality v užším smyslu) včetně povinnosti vyvarovat se konfliktu zájmů
- povinnost mlčenlivosti
- povinnost dodržovat zákaz konkurence
- povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování

Za čtvrtou zvláštní skupinu povinností považuji povinnost respektovat pokyny udílené v rámci koncernu.

V závěru kapitoly bych ještě rád podotknul, že za nemístné rozhodně nelze považovat názory, které považují povinnost loajality a péče řádného hospodáře za natolik souvislé a překrývající se, že je nelze od sebe oddělovat a je nutné k nim přistupovat jako ke kategorii jednotné. S tím lze jen souhlasit, vždyť, byť do jisté míry velmi zjednodušeně řečeno, obě povinnosti odpovídají na otázku: „*Jak se má dělat to, co se má dělat?*“, tj. jakou kvalitu má mít výkon konkrétních povinností. Má to být výkon s péčí řádného hospodáře, který má při této své péči zachovávat také potřebnou loajalitu. Např. J. Dědič⁵⁷ považuje povinnost loajality za součást povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře.

⁵⁵ Zejména Řeháčkův rozbor povinnosti loajality in: Řeháček, O. Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů. Praha: PF UK, 2008, 125 n.

⁵⁶ Zejména systematizace povinnosti loajality německé právní vědy in: Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 13

⁵⁷ Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Díl III. (§ 176 - § 220zb). Praha: BOVA POLYGON, 2002, s. 2417

4. Okruh adresátů zákonné povinnosti péče řádného hospodáře

V českém právním řádu v současnosti najdeme na různých místech (nejen v rámci úpravy obchodních společností a družstva)⁵⁸ celou řadu adresátů povinnosti péče řádného hospodáře. I návrh nového občanského zákoníku s touto kategorií počítá⁵⁹.

Pro účely této práce se zaměřím jen na tu část okruhu adresátů, která spadá pod oblast kapitálových obchodních společností upravenou zejména zákonem č. 513/1991 Sb., obchodním zákoníkem⁶⁰. Jde v podstatě o čtyři skupiny adresátů, z čehož přiřazení zákonem předepsané povinnosti péče řádného hospodáře třem z nich nečiní zvláštní výkladové potíže, v případě čtvrté skupiny vyvolává někdy přiřazení této povinnosti určité pochybnosti (více viz níže).

První skupinu tvoří statutární orgány kapitálových obchodních společností nebo jejich členové. Na základě stěžejního ustanovení obchodního zákoníku, kterým je § 194 odst. 5, sem patří členové představenstva akciové společnosti. Prostřednictvím odkazu v § 135 odst. 2 obchodního zákoníku na obdobné použití § 194 odst. 5 sem řadíme i jednatele společnosti s ručením omezeným. Tím však výčet první skupiny rozhodně nekončí. V důsledku evropské integrace je třeba tento výklad nezbytně nutně rozšířit o další kapitálovou obchodní společnost, tj. evropskou společnost (*societas europaea*, SE), někdy také označovanou evropská akciová společnost⁶¹, která je jednou z nadnárodních forem obchodních společností⁶² u nás. Vzhledem k tomuto rozšíření pak do této skupiny na

⁵⁸ Namátkou například povinnost uložená rodičům nebo opatrovníkovi při správě jmění dítěte podle § 37a odst. 1 a § 37b odst. 3 zákona o rodině (č. 94/1963 Sb.), zástavnímu věřiteli ve vztahu k zástavě podle § 162 občanského zákoníku (č. 40/1964 Sb.), kolektivnímu správci při kolektivní správě práv podle § 100 autorského zákona (č. 121/2000bSb.), honebnímu starostovi při výkonu jeho působnosti podle § 23 odst. 5 zákona o myslivosti (č. 449/2001 Sb.), tomu, kdo disponuje s nadačním jměním podle § 23 odst. 3 zákona o nadacích a nadačních fondech (č. 227/1997 Sb.), povinné osobě v souvislosti s nakládáním s movitými věcmi do jejich vydání oprávněným osobám podle § 22 odst. 1 zákona o zmírnění následků některých majetkových křivd (č. 403/1990 Sb.), členovi správní rady Garančního fondu při výkonu jeho funkce podle § 128 zákona o podnikání na kapitálovém trhu (č. 256/2004 Sb.)

⁵⁹ Povinnost rodičů spravovat jmění dítěte jako řádní hospodáři (§ 781 návrhu), povinnost opatrovníka pro správu jmění (§ 835 návrhu), povinnost správce cizího majetku (§ 1207 návrhu), povinnost svěřeneckého nástupce zůstavitele (§ 1312 návrhu), povinnost správce pozůstalosti (§ 1343 návrhu), a také ji zmiňuje na řadě míst důvodové zprávy k návrhu (K § 132 až 138, K § 784, K § 835, K § 1207 až 1214, K § 2037, K § 2686 až 2690)

⁶⁰ Mimo úpravu kapitálových obchodních společností ukládá obchodní zákoník nebo jiné právní předpisy na něj odkazující povinnost péče řádného hospodáře i dalším adresátům: společníkům veřejné obchodní společnosti podle § 79a, komplementáře komanditní společnosti podle § 93 odst. 4 (a vyplývajícího přiměřeného použití § 79a), členům představenstva družstva podle § 243 odst. 8, jednatelům Evropského hospodářského zájmového sdružení podle § 8 odst. 3 zákona č. 360/2004 Sb. (s odkazem na § 135 odst. 2 a obdobným použitím § 194 odst. 5 obchodního zákoníku)

⁶¹ Dědič, J., Čech, P. Evropská (akciová) společnost. Praha: BOVA POLYGON, 2006, s. 6 n.

⁶² Další (historicky však první) nadnárodní formou obchodní společnosti je evropské hospodářské zájmové sdružení (EHZS), základem jeho úpravy je nařízení Rady č. 2137/85 o vytvoření evropského zájmového

základě čl. 51 nařízení o statutu evropské společnosti (SE)⁶³ ve spojení s § 194 odst. 5 obchodního zákoníku zařadíme člena představenstva SE (v případě dualistického modelu správy a řízení SE) nebo člena správní rady, generálního ředitele a delegovaného generálního ředitele (v případě monistického modelu správy a řízení SE).

Druhá skupina zahrnuje členy kontrolních orgánů kapitálových obchodních společností. Patří sem tedy skrze ustanovení § 200 odst. 3 ve spojení s § 194 odst. 5 obchodního zákoníku členové dozorčí rady akciové společnosti. Stejně tak (§ 138 odst. 2 s odkazem na obdobné použití ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku) sem řadíme členy dozorčí rady společnosti s ručením omezeným. Na místě je asi připomenout, že dozorčí rada je u společnosti s ručením omezeným jen fakultativně (na základě společenské smlouvy) zřizovaným orgánem, ledaže by povinnost zřídit dozorčí radu stanovil zvláštní zákon⁶⁴. Dále sem patří na základě čl. 51 nařízení o statutu evropské společnosti (SE) ve spojení s § 200 odst. 3 a § 194 odst. 5 obchodního zákoníku členové dozorčí rady SE (dualistický model) nebo člen správní rady SE s rolí kontrolní (monistický model).

Třetí skupina zahrnuje tzv. faktické vedoucí (v zahraniční právní vědě často označované jako shadow directors). Zařazení těchto faktických vedoucích ať už jde o akciovou společnost nebo společnost s ručením omezeným jako adresátů povinnosti péče řádného hospodáře je nasnadě. § 66 odst. 6 obchodního zákoníku stanoví, že ustanovení obchodního zákoníku a zvláštních právních předpisů o odpovědnosti a ručení orgánů a členů orgánů společnosti se vztahují také na osoby, které na základě dohody, podílu na společnosti či jiné skutečnosti ovlivňují podstatným způsobem chování společnosti, přestože nejsou orgány ani členy orgánů společnosti, bez zřetele k tomu, jaký vztah ke společnosti mají. Vzhledem k tomu, že na tyto osoby vztáhneme na základě uvedeného ustanovení sekundární právní povinnost v podobě odpovědnosti, musíme na ně bezesporu vztáhnout z logiky věci i primární právní povinnost, v důsledku jejíhož porušení se institut odpovědnosti aktivuje. Touto primární právní povinností je právě povinnost péče řádného hospodáře stanovená § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Stejný závěr, i když ne

sdužení, tato nadnárodní forma obchodní společnosti (EHZS) má natolik specifický charakter (podobný zejména veřejné obchodní společnosti), že jí ani přes některé společné rysy se společností s ručením omezeným rozhodně nemůžeme považovat za kapitálovou; vzhledem k naší historické tradici (Pelikánová, I., Černá, S. Obchodní právo 2: Společnosti obchodního práva a družstva. Praha: ASPI, 2006, s. 57), kdy družstvo považujeme za formu odlišnou od obchodních společností, nepřifazujeme k evropské společnosti (SE) a evropskému hospodářskému zájmovému sdružení (EHZS) jako k nadnárodním formám obchodních společností evropskou družstevní společnost a ponecháváme ji samostatnou

⁶³ Nařízení Rady (ES) č. 2157/2001 ze dne 8. října 2001

⁶⁴ § 137 odst. 1 obchodního zákoníku

zcela zřetelně odůvodněný, v podstatě zaujal ve své judikatuře i Nejvyšší soud⁶⁵. Ten v odůvodnění svého usnesení mimo jiné konstatoval, že: „*Druhou společnost pak dovolatel založil v polovině roku 2004 s tím, že jako společník a jednatel v ní toliko formálně vystupoval M. K., který však jménem společnosti nikdy nejednal, a veškeré aktivity vykazoval pouze dovolatel jako její prokurista. Soudy správně poukázaly na to, že jestliže ze skutkových zjištění plyne, že předmětné trestné činnosti se dopustil toliko dovolatel (ať už v pozici zmocněnce či prokuristy), který s ohledem na své postavení ve společnostech – porušil povinnost jednat s péčí řádného hospodáře nese tento následně i trestní odpovědnost za své jednání a jím způsobenou škodu, ač formálními reprezentanty obou společností byly osoby od něj rozdílné.*“ Je otázkou zda do této skupiny zařadit i faktické vedoucí evropské společnosti. Díkce článku 51 nařízení o statutu evropské společnosti (SE), který odkazuje na předpisy o akciové společnosti, však výslovně zmiňuje pouze členy řídicích, dozorčích a správních orgánů evropské společnosti. Jak uvádí P. Čech a J. Dědič⁶⁶, může být sporné, zda ustanovení čl. 51 a contrario nezakládá zákaz vztáhnout zmíněnou národní právní úpravu také na další subjekty, které by na základě dohody, podílu nebo jiné skutečnosti, ovlivňovaly podstatným způsobem chování evropské společnosti, a to bez zřetele k tomu, jaký vztah by k ní měly. Domnívají se však, že ustanovení čl. 51 tento zákaz nezakládá a tedy možnost vztáhnout povinnost péče řádného hospodáře na faktické vedoucí evropské společnosti nevyklučuje. V zápětí však konstatují a zde lze jen souhlasit, že konečné stanovisko k tomuto problému bude moci zaujmout pouze Evropský soudní dvůr.

Čtvrtá skupina a přiřazení povinnosti péče řádného hospodáře jejím adresátům se na první pohled může jevit jako poněkud diskutabilní. Takové neodborné pochybnosti však nejsou na místě (viz níže). V případě této skupiny jde o likvidátory akciové společnosti, společnosti s ručením omezeným a (skrže ustanovení čl. 63 nařízení o statutu evropské společnosti, který stanoví, že ve věcech likvidace evropské společnosti se použijí předpisy národního práva vztahující se na akciovou společnost) evropské společnosti. Základem upravujícím výkon působnosti likvidátora jsou § 70 odst. 3, § 71 odst. 5 a § 72 odst. 1 obchodního zákoníku. Ustanovení zmíněného § 70 odst. 3 stanoví, že: „*Jmenováním likvidátora na něj přechází v rámci § 72 působnost statutárního orgánu jednat jménem společnosti. Je-li jmenováno více likvidátorů, má tuto působnost každý likvidátor.*“ Jestliže tedy přechází (byť v omezeném rámci) působnost statutárního orgánu

⁶⁵ 3 Tdo 1519/2008

⁶⁶ Dědič, J., Čech, P. Evropská (akciová) společnost. Praha: BOVA POLYGON, 2006, s. 305

na likvidátora⁶⁷, mohlo by se zdát jednoznačné, že na něj přechází i standard kvality, s jakou má podle zákona statutární orgán působnost vykonávat. Celá věc je však složitější a spočívá právě ve stanovení rozsahu působnosti likvidátora právě § 72 odst. 1, který mimo jiné stanoví, že: „*Likvidátor činí jménem společnosti jen úkony směřující k likvidaci společnosti. Při výkonu této působnosti plní závazky společnosti, uplatňuje pohledávky a přijímá plnění, zastupuje společnost před soudy a jinými orgány, uzavírá smíry a dohody o změně a zániku práv a závazků a vykonává práva společnosti. Nové smlouvy může uzavírat jen v souvislosti s ukončením nevyřízených obchodů, nebo je-li to potřebné k zachování hodnoty majetku společnosti nebo k jeho využití, nejedná-li se o pokračování provozu podniku.*“ Významné je, jak uvádí S. Černá⁶⁸, právě zpružnění úpravy spočívající ve třetí větě citovaného ustanovení, která významným způsobem prolamuje hranice věty první téhož ustanovení, když likvidátorovi umožňuje zakládat nové právní vztahy, z nichž by společnosti vznikaly nové povinnosti a nová práva. Zejména pro takové (ale i ostatní) počínání likvidátora je pak nezbytné stanovení určité míry povinné péče. Pochyby ohledně přiřazení standardu péče řádného hospodáře likvidátorům může vyvolávat zejména mylná představa, že se jen těžko někdo může chovat jako řádný hospodář, jestliže jeho jediným posláním je směřování k likvidaci společnosti. Takovou představu pak (pouze však zdánlivě) podtrhuje i třetí věta ustanovení § 72 odst. 1, která stanoví, že se nemá jednat o pokračování provozu podniku, likvidátor nemá zhodnocovat (zhodnocování by bylo pro řádného hospodáře typické), ale jen zachovávat hodnotu majetku společnosti. V souvislosti s přiřazením standardu povinné péče likvidátorovi je nutné připomenout text zásadního ustanovení, tj. ustanovení § 71 odst. 5, které stanoví, že: „*Likvidátor je orgánem společnosti (§ 66) a za výkon své působnosti odpovídá týmž způsobem jako členové statutárních orgánů.*“ Na likvidátora jako orgán společnosti (viz § 66 odst. 2 ve spojení s § 567 odst. 1 obchodního zákoníku)

⁶⁷ Což však neznamená, že bychom mohli likvidátora považovat za statutární orgán. Podle I. Štenglové (in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 274) je sice likvidátor orgánem společnosti, není však jejím orgánem statutárním. Pokud jde o názory na to, zda vedle jmenovaného likvidátora zůstává zachována i funkce statutárního orgánu, tak ty, jak uvádí S. Černá (in Pelikánová, I., Černá, S. Obchodní právo 2: Společnosti obchodního práva a družstva. Praha: ASPI, 2006, s. 100), nejsou zcela jednotné, což dále rozvádí: „*Předválečná judikatura se klonila k záporné odpovědi, náš současný § 68 odst. 5 dává pozitivní odpověď, jež je interpretována tak, že se jedná jenom o nepatrný zbytek působnosti směřující dovnitř společnosti (nikoliv tedy jednatelské oprávnění).*“ Z ustanovení § 70 odst. 3 obchodního zákoníku podle I. Štenglové (in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 275) vyplývá, že dnem, ke kterému je jmenován likvidátor, se suspenduje právo statutárního orgánu jednat jménem společnosti ve prospěch likvidátora, tedy jinými slovy přichází o jednatelské oprávnění.

⁶⁸ Pelikánová, I., Černá, S. Obchodní právo 2: Společnosti obchodního práva a družstva. Praha: ASPI, 2006, s. 101

bychom tedy přiměřeně použili ustanovení o mandátní smlouvě a přiřadili mu povinnost vykonávat působnost s péčí odbornou. Je však nutné číst uvedené ustanovení do konce a uvědomit si, že, odpovídá-li likvidátor stejným způsobem jako členové statutárních orgánů, má povinnost vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, a protože členové statutárních orgánů odpovídají za porušení (primární) povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, což je bezpochyby jiné určení práv a povinností (§ 66 odst. 2 obchodního zákoníku), je vyloučeno přiměřené použití ustanovení mandátní smlouvy (a tedy i přiřazení povinnosti odborné péče). Jako argument, který by mohl směřovat proti přiřazení povinnosti péče řádného hospodáře likvidátorovi, rozhodně neuspěje ani tvrzení, že v době, kdy zákonodárce stanovil odpovědnost likvidátora tímž způsobem jakým odpovídá statutární orgán, počítal ještě s požadavkem péče náležité. I když původním úmyslem zákonodárce nebylo (v případě likvidátora) stanovení povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře ale s náležitou péčí, tak nelze předpokládat, že by si legislativec dalekosáhlý důsledek změny předepsaného standardu povinné péče dopadající tím pádem i na likvidátora při novelizaci č. 370/2000 Sb. neuvědomil a případně jej v ní nezohlednil. Z výše uvedeného rozboru mám tedy za to, že možná představa (odvolávající se na základní povahu likvidátorovi činnosti) o sporném přiřazení povinnosti péče řádného hospodáře likvidátorovi, je chybná a vnímám ji jako obsahové nepochopení pojmu péče řádného hospodáře. Nejde přeci o to jaké činnosti adresát povinnosti péče řádného hospodáře vykonává, ani jakou mají povahu, ale o to s jakou kvalitou tyto činnosti vykonává. V tomto ohledu se lze odvolat i na ustanovení § 190b odst. 2 obchodního zákoníku, který mimo jiné stanoví, že řídící osoba je na základě ovládací smlouvy oprávněna udílet statutárnímu orgánu řízené osoby i pokyny pro řízenou osobu nevýhodné, přičemž povinnost osob tvořících statutární orgán řízené osoby tím není dotčena⁶⁹. Povaha takového pokynu je tedy zřejmá, a i přesto se na statutárním orgánu řízené osoby požaduje, aby se při plnění takového nevýhodného pokynu zachoval s péčí řádného hospodáře, tedy uvedený pokyn splnil a to (pokud možno) takovým způsobem, který co nejvíce zmírní negativní dopady na řízenou osobu.

Judikatura trestních senátů Nejvyššího soudu dovozuje likvidátorovu povinnost vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře zcela běžně. Například v odůvodnění

⁶⁹ K tomuto ustanovení obchodního zákoníku se v odůvodnění svého usnesení 3 Tdo 1031/2008 vyjádřil i Nejvyšší soud, který konstatoval, že: „Při plnění pokynů řídící osoby však musí představenstvo zkoumat, zda pokyny, které dostává od statutárního orgánu řídící osoby, splňují podmínky ustanovení § 190b odst. 2 obch. zák., zejména jde-li o pokyny pro společnost nevýhodné, zda jsou v zájmu řídící osoby nebo jiné osoby, se kterou tvoří koncern. Není tím dotčena povinnost osob tvořících statutární orgán řízené osoby nebo jejich členů jednat s péčí řádného hospodáře.“

jednoho ze svých usnesení Nejvyšší soud⁷⁰ konstatuje, že: „Obviněný totiž vystupoval ve funkci likvidátora..., což ho zavazovalo k plnění určitých povinností, které jsou likvidátorovi uloženy zejména ustanovením § 71 odst. 5 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník... To mimo jiné znamená, že likvidátor je orgánem likvidované obchodní společnosti a za výkon své působnosti odpovídá tímž způsobem jako členové statutárních orgánů obchodní společnosti. S přihlédnutím k ustanovení § 135 odst. 2 a § 194 odst. 5 obch. zák. tedy obviněný byl povinen spravovat majetek obchodní společnosti..., v likvidaci, s péčí řádného hospodáře a odpovídal za škodu způsobenou porušením této povinnosti. Pojem péče řádného hospodáře lze přitom chápat tak, že řádný hospodář činí právní úkony týkající se obchodní společnosti odpovědně a svědomitě a stejným způsobem rovněž pečuje o její majetek, jako kdyby šlo o jeho vlastní majetek. Uvedený rozsah péče nemůže být snižován ani skutečností, že likvidátor činí ve smyslu § 72 odst. 1 obch. zák. jen ty právní úkony, které směřují k likvidaci obchodní společnosti. Postup likvidátora s péčí řádného hospodáře ovšem nepředpokládá, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí v obchodní společnosti, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující zjistit hrozící škodu a zbránit jejímu způsobení na majetku likvidované obchodní společnosti (...) Navíc péče řádného hospodáře zahrnuje i povinnost likvidátora rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu, a zajistit takovou pomoc (...)“ Obdobné závěry lze dovodit i z jiných usnesení Nejvyššího soudu⁷¹.

⁷⁰ 5 Tdo 433/2007

⁷¹ 5 Tdo 1319/2005 nebo 5 Tdo 822/2007

5. Historický výklad pojmu péče řádného hospodáře

Pro složení části významové mozaiky je možné pojem péče řádného hospodáře, zavedený do našeho právního řádu s účinností od 1. 1. 2001, vykládat mimo jiné i historicky. Zejména s ohledem na určitou, nikoliv nepřetržitou, tradici tohoto pojmu v našem právním prostředí. K tomu je však nezbytné obrátit se dále do minulosti, konkrétně pak k předpisům z doby předminulého a počátku minulého století⁷².

Doslovný termín péče řádného hospodáře byl v období rakouského absolutismu užíván názvoslovím občanskoprávním, konkrétně Všeobecným občanským zákoníkem (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)⁷³, jehož koncepce vycházela z římskoprávní učenosti a základním východiskem byla jeho autorům teorie přirozenoprávní⁷⁴. Obchodněprávní rakouská teorie a praxe používala pro své potřeby legální⁷⁵ termín péče řádného obchodníka, resp. kupce (řčeno tehdejší terminologií), který byl od občanskoprávní péče řádného hospodáře pojmem odvozeným. Tento pojem stále doposud používá i § 25 rakouského zákona o společnostech s ručením omezeným⁷⁶.

Podle ustanovení § 1297 Všeobecného zákoníku občanského platila domněnka, že „...každý, kdo má užívání rozumu, je schopen takového stupně píše a pozornosti, jakého může býti použito při obyčejných schopnostech. Kdo tohoto stupně píše nebo pozornosti opomene, při činech, jimiž nastává zkrácení práv jiného, je vinen nedopatřením.“ Z tohoto ustanovení můžeme dovodit, že pro splnění povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře bylo nutné zachovat takový stupeň píše nebo pozornosti, které je schopen vynaložit obyčejný člověk, tzn. nebyly brány v potaz žádné zkušenosti, zvláštní nebo odborné znalosti⁷⁷.

Ustanovení čl. 282 Všeobecného zákoníku obchodního péči řádného obchodníka/kupce definovalo následovně „Kdo jest z jednání, které jest na jeho straně obchodem jinému povinen k péči, musí zachovat péči řádného kupce.“ Péče řádného obchodníka je pak v rakouské literatuře vykládána jako povinnost zachovávat nejen stupeň píše nebo pozornosti, kterého je schopen obyčejný člověk, nýbrž i vynaložit

⁷² Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 90

⁷³ Toto na svou dobu vynikající právní dílo bylo zavedeno na zkoušku v Západní Haliči už v roce 1797. Pro zbývající část rakouské monarchie byl vyhlášen 1. 6. 1811 s platností od 1. ledna 1812. V českém překladu, jenž vyšel v r. 1812 ve Vídni, se nazýval Kniha všeobecných zákonů městských.

⁷⁴ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 1997, s. 166

⁷⁵ Všeobecný obchodní zákoník vydaný pod č. 1/1863 ř. z. a zákon č. 58/1906 ř. z., o společnostech s ručením omezeným

⁷⁶ Rada, I. Dozorčí rada obchodních společností. Praha: Linde, 2008, s. 96

⁷⁷ Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 91

schopnosti a znalosti obvyklé pro dané odvětví obchodu⁷⁸. Oproti občanskoprávnímu pojmu péče řádného hospodáře je zde tedy zřetelný posun (daný potřebami obchodní praxe) směrem ke zpřísnění kvality předepsané péče zahrnutím požadavku obvyklé odbornosti daného obchodního oboru.

Jak v případě občanskoprávního pojmu péče řádného hospodáře tak obchodněprávního řádného kupce bylo posuzováno zachování povinnosti jednat s příslušným stupněm péče zásadně podle objektivních měřítek⁷⁹. Což v případě povinnosti jednat s péčí řádného obchodníka/kupce znamenalo nutnost shodnout se u dané profesní skupiny na určité obecné minimální úrovni schopností a znalostí, které jsou k řízení obchodní společnosti a tedy k výkonu činnosti statutárního orgánu nezbytné. Zajímavé názory zaujala v tomto ohledu prvorepubliková judikatura⁸⁰, kterou lze i přes značný časový odstup považovat i dnes za poměrně inspirativní. Dovodila, že pokud na sebe někdo vezme funkci člena představenstva, nemůže se zbavit své odpovědnosti za nedostatky v účetnictví tím, že svými znalostmi na výkon funkce nestačí. V dalším trestním rozhodnutí zaujal prvorepublikový Nejvyšší soud stanovisko, podle kterého spočívá nedbalost již v tom, že na sebe vezme někdo funkci člena dozorčí rady, ač ví, že ji nebude moci zastávat, protože na to svými znalostmi nestačí. V jiné trestní věci zaujal Nejvyšší soud stanovisko shodné a v důvodech svého rozhodnutí pak poznamenal, že pokud takovýto funkcionář sezná, že na svoji funkci svými znalostmi nestačí, má rezignovat, a nesetrvávat v dotčené funkci.

Z uvedeného historického výkladu by mohlo vyplynout přesvědčení, že zákonodárce měl při novelizaci obchodního zákoníku (zákona č. 513/1991 Sb.) zákonem č. 370/2000 Sb. dát přednost pojmu v dřívější obchodní praxi obvyklejšímu, tedy péči řádného obchodníka. Zákonodárcovu volbu učiněnou ve prospěch péče řádného hospodáře lze však podle I. Rady⁸¹ považovat především s ohledem na následující vysvětlení nakonec také za akceptovatelnou.

Ustanovení § 1299 Všeobecného zákoníku občanského týkající se odborníků uvádělo: „*Kdo se veřejně hlásí k úřadu, k umění, k živnosti nebo k řemeslu; nebo kdo bez nutnosti dobrovolně převezme jednání, jehož provedení vyžaduje zvláštních uměleckých*

⁷⁸ Rada, I. Jednatel s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 91 s odkazem na: Straube, M.: Kommentar zum Handelsgesetzbuch, 2. vydání, Wien, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1995, str. 813

⁷⁹ Rada, I. Jednatel s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 91

⁸⁰ Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. vydání. Praha: ASPI, 2009, s. 518 n. s tam uvedenými odkazy na Trestní rozhodnutí Vážného sbírky č. 4867 (z roku 1933), Trestní rozhodnutí Vážného sbírky č. 5620 (z roku 1935) a Trestní rozhodnutí Vážného sbírky č. 6079 (z roku 1937)

⁸¹ Rada, I. Jednatel s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 92

znalostí nebo neobyčejné pile, dává tím najevo, že důvěřuje své nutné pili a potřebným neobyčejným znalostem; musí tedy odpovídat za jejich nedostatek.“ Je tedy zřejmé, že v případech, kde bylo k výkonu nějaké činnosti třeba odborných znalostí, byl pojem péče řádného hospodáře pozvednut na úroveň vyšší odpovídající péči řádného obchodníka. Jde o pravidlo, podle kterého ten, kdo vykonával odbornou činnost, kterou funkce člena statutárního orgánu podle I. Rady bezpochyby byla, odpovídal jako odborník. To samé pak podle něj muselo platit i pro toho, kdo bez toho, že by byl odborníkem, převzal práci, která byla zpravidla kvůli nutným znalostem vykonávána odborníky⁸². Na takového „neodborníka“ tak byl z hlediska hrozící odpovědnosti vyvíjen značný tlak, aby doplnil odborné znalosti nebo vykonal převzatou práci s radou nebo za pomoci jím zajištěných odborníků.

Péče řádného hospodáře měla tedy podle výše uvedeného dvě úrovně. Prvním byl případ, kdy vykonávaná činnost postrádala jakýkoliv odborný charakter, pak postačoval stupeň píle nebo pozornosti, kterého byl schopen obyčejný člověk. V druhém případě šlo o činnost odborného charakteru a pak bylo k zachování péče řádného hospodáře třeba vynaložit alespoň minimální úroveň znalostí a schopností, které byly v daném oboru obvyklé, což odpovídalo konstrukci péče řádného obchodníka, kde se vyžadovalo vynaložení schopností a znalostí obvyklých pro dané odvětví obchodu. Jinými slovy lze celou věc uzavřít tak, že péče řádného hospodáře uplatňovaná v těch případech, kdy se jednalo o činnost odbornou se kvalitou svých nároků rovnala péči řádného obchodníka.

⁸² Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 92

6. Péče řádného hospodáře vs. odborná péče; minimální potřebné znalosti a dovednosti

Zavedením pojmu péče řádného hospodáře se obchodní právo sice vypořádalo se sporným pojmem náležitě péče nikoliv však zcela s pojmem péče odborné, který i nadále v obchodním zákoníku přetrvával⁸³ a přetrvává, jakkoliv byl v případě statutárních orgánů veřejné obchodní společnosti a komanditní společnosti standard výkonu funkce s odbornou péčí nahrazen standardem výkonu funkce s péčí řádného hospodáře. Stejně jako předtím odborná právní veřejnost vymezovala vztah péče náležitě a odborné, tak se zavedením nového standardu kvality péče před ní stál úkol vymezení nového a tedy i opětovné diskuze na téma vztahu těchto dvou povinností. Jak uvádí J. Bejček⁸⁴: „*Spor nesešel ze světa tím, že obchodní zákoník zavedl nový pojem ‚péče řádného hospodáře‘ (jakožto požadavku na statutární orgány všech společností, a ne jen kapitálových jako dříve).*“ Rozhodně lze také souhlasit s jeho názorem, že nemá rozumný smysl usilovat o nějaké kostrbaté legální definice, svazující moudré soudy při rozumném výkladu neurčitých pojmů⁸⁵.

I. Štenglová⁸⁶ si nejprve svým nahrazením pojmu náležitá péče za péčí řádného hospodáře (viz výše) i nadále podržela názor, podle kterého nemá rozlišování na péči odbornou a řádného hospodáře zvláštní praktický význam, vždyť členem představenstva může být bezesporu i osoba, která nemá potřebné odborné předpoklady pro výkon takové funkce v konkrétní akciové společnosti, a nelze tedy očekávat, že bude při výkonu funkce člena představenstva postupovat s odbornou péčí (i když by takový stav neměl být pravidlem). K povinnostem řádného hospodáře však přiřadila i povinnost zajistit si potřebné kvalifikované odborníky v případě, kdy osoba samotná odbornými předpoklady nutnými k výkonu funkce sama nedisponuje. S odstupem času⁸⁷ přestala péčí řádného hospodáře vůči odborné péči vymezovat a v rámci podrobnějšího obsahového výkladu péče řádného hospodáře zaujala stanovisko, že statutární orgán kapitálové obchodní

⁸³ §567 odst. 1 ObchZ

⁸⁴ Bejček, J. O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů. Právní rozhledy, 2004, č. 12/13, s. 497

⁸⁵ Tamtéž, s. 498

⁸⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 777, srov. s textem o náležitě péči in: Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 445

⁸⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 738 a Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 669

společnosti nebo jeho člen musí mít určitou odbornou kvalifikaci⁸⁸ opravňující jej k přijetí funkce a musí mít i schopnost rozpoznat, které činnosti již sám nebo ostatní (členové představenstva nebo jednatelé) nejsou schopni vykonávat či které potřebné znalosti a dovednosti nemají a zajistit pro jejich výkon či poskytnout potřebné kvalifikované osoby. S touto rozpoznávací schopností a zajišťovací povinností se Nejvyšší soud⁸⁹ (nutno podotknout, že s I. Štenglovou jako předsedkyní senátu) vypořádal v konkrétním případě následovně: „... nemá-li jednatel pro zařízení záležitostí spadajících do výkonu jeho funkce potřebné odborné znalosti, je povinen zajistit její posouzení osobou, která potřebné znalosti má, přičemž součástí péče řádného hospodáře je schopnost rozpoznat, které činnosti již není s to vykonávat či které potřebné znalosti a dovednosti nemá... Jestliže tedy žalovaný jakožto jednatel žalobkyně uzavřel smlouvu o poskytování právních služeb s advokátkou, tj. osobou odborně způsobilou posoudit právní aspekty převodu nemovitosti, přičemž předmětem smlouvy byl závazek advokátky poskytnout žalobkyni právní služby ve věci vyhodnocení nabídek veřejné soutěže na prodej zemědělské haly a sepsání kupní smlouvy na tuto nemovitost a zastupování před katastrálním úřadem, jednal (v tomto ohledu) s péčí řádného hospodáře (za předpokladu, že neměl, s ohledem na dostupné informace, žádné důvody pochybovat o odborné způsobilosti advokátky). Bylo pak povinností advokátky rozpoznat, že jde o případ, na který dopadá ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., jehož porušení má za následek neplatnost smlouvy o převodu nemovitosti.“

V otázce přiměřeného užití ustanovení mandátní smlouvy a tedy i podrobení statutárních orgánů povinnosti odborné péče (vedle povinnosti péče řádného hospodáře) drží I. Štenglová kontinuálně názor, že v případě § 194 odst. 5 obchodního zákoníku jde o jiné určení práv a povinností a v tomto ohledu se tedy ustanovení o mandátní smlouvě (stanovící povinnost odborné péče) přiměřeně nepoužije.

K. Eliáš chápal nový pojem bezprostředně po jeho zakotvení jako kategorii kvantifikovatelnou, která nesubsumuje nutně také odbornost⁹⁰.

Podrobně se vzájemným vymezením péče odborné a řádného hospodáře zabýval J. Dědič⁹¹. Podle něj je požadavek péče řádného hospodáře z hlediska požadavku

⁸⁸ Pod jejím výkladem o nutnosti určité odborné kvalifikace, která se však podle jejích slov nemusí bezprostředně týkat předmětu podnikání společnosti, si lze jen těžko představit něco konkrétního

⁸⁹ 29 Cdo 2531/2008

⁹⁰ Eliáš, K., Dvořák, T. Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. 5. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 447

⁹¹ Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Díl III. (§ 176 - § 220zb). Praha: BOVA POLYGON, 2002, s. 2417

profesionalitu výkonu určité činnosti požadavkem poněkud jiným než požadavek odborné péče. Odborná péče vyžaduje specializaci na určitou oblast, avšak člen představenstva nemůže být logicky odborníkem v celém rozsahu činnosti společnosti a nelze tedy obecně při výkonu funkce statutárního orgánu nebo jeho člena mít např. z hlediska účetnictví, práva, daní apod. stejné nároky jako na účetního, advokáta či daňového poradce. Řádný hospodář by měl podle jeho názoru plnit povinnosti vyplývající z jeho funkce na určité odborné úrovni, která nutně nemusí dosahovat úrovně znalostí odborníka daného oboru. Musí však jít o osobu, která je odborníkem na řízení korporací splňujícím jak požadavek seznamování se s novými poznatky v oboru řízení a správy společností tak jejich uplatňování v činnosti společnosti a rozhoduje se jedině se znalostí věci. V případě, že taková osoba nemá potřebné odborné znalosti, je její povinností zajistit si posouzení daného případu osobou, která potřebné odborné znalosti má.

Pokud jde o J. Bejčka, ten se domníval⁹², že vztah odborné péče a péče řádného hospodáře není rozhodně autoritativně rozsouditelný jen na základě jazykového citu, ale jen za pomoci upřesňování v judikatuře. Ve výsledku se ale přikláněl k názoru, že k plnění povinností (člena) statutárního orgánu s péčí řádného hospodáře by měla patřit nejen loajalita k zájmům společnosti, ale i patřičná odbornost buď vlastní, nebo funkcionářem jinak zajištěná.

Podle převažujících názorů nezahrnuje tedy péče řádného hospodáře péči odbornou, která je považována za kategorii od péče řádného hospodáře odlišnou. Pokud se týká přiměřeného užití ustanovení o mandátní smlouvě, to zůstalo a zůstává nezměněno a na stanovení výkonu působnosti s péčí řádného hospodáře (předtím náležitě péče) se nahlíželo a stále nahlíží jako na jiné určení práv a povinností (§ 66 odst. 2 konec věty první ObchZ) a požadavek odborné péče tedy nelze reprezentantům obchodních společností přiřadit. Bohužel však ne vždy se soudy takovým výkladem řídí. Příkladem mohou být usnesení Nejvyššího soudu týkající se sice ještě náležitě péče, ale v těchto případech⁹³ s přesahem do současnosti, kdy už zákon stanoví jiný standard kvality poskytované péče (péči řádného hospodáře). Podle Nejvyššího soudu⁹⁴ ztotožňujícím se v tomto případě s názorem odvolacího soudu: „*Obviněný proto bezpochyby porušil povinnost jednat s odbornou péčí a v zájmu obchodní společnosti, jejímž jednatelem byl,*

⁹² Bejček, J. O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů. Právní rozhledy, 2004, č. 12/13, s. 498

⁹³ V tomto ohledu je bezvýznamné rozlišování náležitě péče a péče řádného hospodáře, protože v obou případech se jedná o „jiné určení práv a povinností“, jak stanovil a stanoví § 66 odst. 2 obchodního zákoníku

⁹⁴ 5 Tdo 570/2006

... Obchodní zákoník zde totiž uvedeným způsobem, tedy odkazem na právní úpravu mandátní smlouvy, stanovil a doposud stanoví, čím se řídí vztah mezi obchodní společností a osobou, která je jejím statutárním orgánem (resp. jeho členem), přičemž z tohoto právního vztahu následně vyplývají práva a povinnosti statutárního orgánu (resp. jeho člena). Ostatně odvolací soud v napadeném rozhodnutí... dovedl rozpor jednání obviněného s jeho povinnostmi vyplývajícími z ustanovení § 66 odst. 2 a 567 obchodního zákoníku. “ V jiném svém pozdějším usnesení už Nejvyšší soud⁹⁵ konstatuje: „že ustanovení § 66 odst. 2 ... sice odkazovalo na přiměřené použití ustanovení o mandátní smlouvě, avšak takové použití bylo možné jen za předpokladu, pokud ... z jiných ustanovení obchodního zákoníku ... nevyplývalo jiné určení práv a povinností. Podle názoru Nejvyššího soudu ovšem jiné určení práv a povinností obsahovalo právě ustanovení § 194 odst. 5 ..., z něhož pro člena představenstva vyplývala povinnost jednat s náležitou péčí... “

S určitou (blíže však nerozebranou) odbornou kvalifikací (dovozovanou I. Štenglovou – viz výše), která opravňuje osobu k přijetí funkce statutárního orgánu kapitálové obchodní společnosti nebo jeho člena a s určitou odbornou úrovní (dovozovanou J. Dědičem – viz výše), která nutně nemusí dosahovat úrovně znalostí odborníka daného oboru jakou součástí požadavku na výkon funkce s péčí řádného hospodáře se judikatura Nejvyššího soudu⁹⁶ vypořádává převážně následovně: „... postup člena představenstva akciové společnosti s péčí řádného hospodáře zásadně nevyžaduje, aby byl vybaven všemi odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí ve statutárním orgánu, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující mu rozeznat hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku.“ V jiném svém usnesení⁹⁷ pak (místo o základních znalostech) mluví o „minimálních potřebných znalostech a dovednostech“. Nutně však vystává otázka o jaké konkrétní znalosti má tedy jít. Rozhodně na tuto otázku žádným výčtem neodpoví (byla by to absurdní snaha) právní věda, ale bude nutno ji ponechat na zodpovězení soudům, které rozhodnou v konkrétních případech, tak jak to například učinil Nejvyšší správní soud⁹⁸, když konstatoval, že: „... statutární orgán stěžovatelky jakožto obchodní společnosti, který předmětnou plnou moc udělil, je povinen vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře (§ 135 odst. 2 a § 194

⁹⁵ 5 Tdo 1412/2007

⁹⁶ 5 Tdo 488/2008 nebo obdobně též 5 Tdo 1224/2006

⁹⁷ 5 Tdo 1538/2006

⁹⁸ 1 Afs 32/2008-66

odst. 5 obch. zák.), musí nepochybně ovládat základní terminologii daňového práva, tedy znát též běžný význam spojení daň z příjmů. “

Osobně se ztotožňuji se závěrem, že odborná péče je standardem odlišným od standardu péče řádného hospodáře a tedy i nesubsumovatelným tomuto standardu. Zároveň se domnívám (inspirován I. Štenglovou, J. Dědičem a judikaturou Nejvyššího soudu), že péče řádného hospodáře zahrnuje požadavek minimálních potřebných znalostí a schopností, mezi které lze určitě zařadit:

- požadavek základních znalostí v oblasti správy a řízení společností⁹⁹ (včetně základních znalostí marketingových, daňových a právních), a související nárok na seznamování se s novými poznatky v oboru řízení a správy společností,
- požadavek určitých odborných znalostí a dovedností nebo schopnost rozpoznat situaci, kdy jsou takové odborné znalosti a dovednosti třeba a na to navazující požadavek zajištění rady nebo pomoci odborníka v takové situaci
- povinnost uplatnit výše (ve dvou předchozích odrážkách) vyjmenované znalosti a schopnosti, tj. požadavek rozhodování a výkonu svěřené působnosti jedině se znalostí věci.

⁹⁹ Na rozdíl od J. Dědiče, který poněkud přísněji požaduje rovnou „odborníka na řízení korporací“, mimo jiné s ohledem na jednatele (zejména „malých“) společností s ručením omezeným, kdy by požadavek „odborníka na řízení korporací“ byl asi zbytečně náročným; možným úhel pohledu, který bych rozhodně nevyloučil, je také odlišná míra znalostí v oblasti správy a řízení společností v závislosti na tom, o jakou společnost půjde (zda o malou společnost s ručením omezeným nebo velkou akciovou společnost realizující miliardové zisky).

7. Obsahový výklad povinné péče, resp. péče řádného hospodáře

7.1 Povinný standard péče

Jak již bylo uvedeno, novela č. 370/2000 Sb. zavedla do práva kapitálových obchodních společností jako povinný standard péče péči řádného hospodáře (nahrazující náležitou péči). Mluvíme-li o povinném standardu péče máme tím na mysli standard, který určuje minimální kvalitu výkonu zákonem svěřené působnosti, tedy stanovení minimální možné míry, s kterou je konkrétní osoba povinna spravovat a řídit stanovené záležitosti (vykonávat svěřenou působnost). Zákonem předepsaný minimální standard péče lze tedy v podstatě chápat jako bod na vertikální ose, která popisuje způsob výkonu působnosti, kdy směrem nahoru od tohoto bodu jde ještě o přijatelný, případně kýžený způsob výkonu působnosti a směrem dolů už jde nejen o nepřijatelný výkon, ale hlavně o výkon jehož hlavním následkem je vznik odpovědnosti osoby jako orgánu (člena orgánu) za takový nepřijatelný přístup k výkonu svěřené působnosti. Poloha tohoto bodu na zmíněné ose je fixní jen u čistě objektivního přístupu k povinné péči. U přístupu subjektivního se tento bod může pohybovat směrem nahoru i dolů podle konkrétní osoby, jejíž kvalitu péče posuzujeme. U přístupu objektivního se subjektivním prvkem je tento bod zafixován směrem v pohybu dolů, tedy je dána jen jeho spodní poloha, podle konkrétní posuzované osoby se pak popisovaný bod může pohybovat směrem nahoru od zmíněné zafixované spodní polohy.

Často se ve stejné souvislosti nemluví o povinném standardu péče ale o povinné kvalitě výkonu povinností¹⁰⁰.

7.2 Subjektivní a objektivní přístup k povinné péči

Ve výkladových počátcích předepsaného standardu péče se uplatňovala především optika subjektivního přístupu a to i ve společnostech kapitálových. Před anglickými soudy se již roku 1892 objevil případ později známý především jako „*The Marquis of Bute's Case*“ (někdy také: *Cardiff Savings Banks*), jehož předmětem

¹⁰⁰ Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Díl III. (§ 176 - § 220zb). Praha: BOVA POLYGON, 2002, s. 2416 n. nebo Č28 s. 310

byla žaloba podaná na předsedu správní rady zkrachovalé Cardiffské spořitelny pro zanedbání povinné péče¹⁰¹. Obžalovaný markýz se stal předsedou správní rady zmíněné spořitelny jako šestiměsíční nemluvně, jednalo se v podstatě o dědičnou funkci po jeho otci. Zasedání správní rady pak navštívil jen jednou za celý svůj život v 38 letech¹⁰². Vystupoval tedy pouze jako tzv. figurehead, dodávající bance lesku šlechtického titulu, nikoliv však s jakýmkoliv faktickým přínosem pro vedení společnosti¹⁰³. Nebyl tedy shledán odpovědným za nevhodné a nevýhodné úvěry poskytované bankou, které se jí nakonec staly osudnými. Podle soudce nic nenavštěvovalo tomu (nenaznačovalo to), že by si markýz měl udržovat informovanost ohledně obchodních záležitostí spořitelny¹⁰⁴.

Na poněkud zpřísněný (ve srovnání s výše uvedeným případem) výklad anglické judikatury ohledně povinné péče pak narazíme v případě „*Dovey v. Corey*“ z roku 1901, kdy člen správní rady banky nebyl shledán zodpovědným za formální odsouhlasení zfalšovaných účetních záznamů, které byly vypracovány (a tedy i zfalšovány) společně předsedou správní rady a generálním ředitelem dané banky¹⁰⁵. Člen správní rady si podle soudu musí počínat jako „*reasonable man*“¹⁰⁶. Kdybychom od takového člověka průměrných kvalit očekávali, že by měl být nedůvěřivý vůči jemu poskytnutým informacím a měl by je podrobněji prověřit, pak bychom to požadovali i po členovi správní rady a ten by pak byl zodpovědný za škodu způsobenou falešnými účetními záznamy¹⁰⁷. V tomto případě se tak tedy již objevuje posun směrem k objektivizaci, když se zohledněnou mírou stává průměrnost.

Výchozím základem pro budoucí výklady obsahu povinné péče se stalo především z důvodu svojí komplexnosti rozhodnutí ve věci „*Re City Equitable Fire Insurance*“ z roku 1925. Uvedené rozhodnutí staví na třech základních tezích¹⁰⁸:

- na členovi správní rady nelze požadovat při výkonu jeho povinností (funkce) větší míru vynaložených schopností, než kterou lze očekávat od osoby jeho znalostí a zkušeností (tato teze prokazuje subjektivní přístup k povinné péči, půjčím-li si příměr z jednoho z výše uvedených případů,

¹⁰¹ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4

¹⁰² Dine, J. Company law. 3rd edition. London: MACMILLAN PRESS, 1998, s. 184

¹⁰³ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 4

¹⁰⁴ Dine, J. Company law. 3rd edition. London: MACMILLAN PRESS, 1998, s. 184

¹⁰⁵ Griffin, S. Company law: Fundamental principles. 2nd edition. London: Financial Times Management, 1996, s. 255

¹⁰⁶ Jako průměrný člověk, resp. míra počínání osoby průměrných kvalit

¹⁰⁷ Dine, J. Company law. 3rd edition. London: MACMILLAN PRESS, 1998, s. 185

¹⁰⁸ Např. Morse, G. Charlesworth & Morse company law. 14th edition. London: Sweet & Maxwell/Stevens, 1991, s. 409 n.

- tak po šestiměsíčním batoletu bude požadována jiná míra povinné péče nežli po vysoce odborně kvalifikovaném a zkušeném členovi správní rady)
- člen správní rady společnosti není zavázán k nepřetržité pozornosti vůči záležitostem této společnosti, výkon jeho povinností má nestálou povahu určenou zasedáními správní rady, přičemž jej nelze zavázat k účasti na všech zasedáních správní rady, ačkoliv by se jich měl účastnit pokud to jen půjde (srov. s výše uvedeným případem „*Cardiff Savings Banks*“)
 - člena správní rady ospravedlňuje, jestliže (pokud je to třeba a umožňují-li to stanovy společnosti) deleguje některé povinnosti na funkcionáře společnosti s důvěrou v jejich poctivý výkon, ledaže by pověření výkonem povinností provázely podezřelé okolnosti

Tyto teze (zejména první z nich) byly ve světle nových zkušeností modifikovány dalšími rozhodnutími v jiných případech¹⁰⁹ na základě objektivizačních úvah¹¹⁰. Požadavek povinné péče (kombinující tedy nově subjektivní přístup s objektivním) ve své pozměněné podobě pak požaduje, aby člen správní rady společnosti vykonával svojí funkci se znalostmi, schopnostmi a zkušenostmi, kterou lze rozumně očekávat od osoby stejného postavení¹¹¹. V uvedeném smyslu reagovalo víceméně i anglické psané právo. Nejprve zákon o úpadku („*Insolvency Act*“) z roku 1986, který konstruuje měřítko rozumně pečlivé osoby („*reasonably diligent person*“), ve které se objektivní prvek projevuje v povinnosti člena správní rady k výkonu funkce na základě znalostí, schopností a zkušeností, které lze rozumně očekávat od osoby ve stejné funkci, a prvek subjektivní v povinnosti poskytnout znalosti, schopnosti a zkušenosti, které má konkrétní člen správní rady¹¹². Později nový zákon o společnostech („*Companies Act*“) z roku 2006 přejímá stejný koncept, když počítá s požadavkem, aby člen orgánu společnosti vykonával funkci s péčí, schopnostmi a pečlivostí, kterou lze rozumně očekávat od člena orgánu ve stejném postavení. Subjektivní prvek se nicméně objevuje také, a to jako faktor zpříšňující uvedené objektivní pojetí. Nad rámec obvyklých schopností by každý člen

¹⁰⁹ „*Lister v Romford Ice and Cold Storage Ltd* [1957] AC 555“, „*Norman v Theodore Goddard* [1991] BCLC 1028“ a „*Re D'Jan of London Ltd* [1993] BCC 646

¹¹⁰ Griffin, S. *Company law: Fundamental principles*. 2nd edition. London: Financial Times Management, 1996, s. 255

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² Farrar, J. H., Hannigan, B. M. *Farrar's company law*. 4th edition. London: Butterworths, 1998, s. 394 n.

orgánu měl být povinen poskytnout společnosti znalosti, schopnosti a zkušenost, kterými sám disponuje¹¹³.

Americká právní věda uplatňuje ve vztahu k povinné péči přístup objektivní. Základem je čl. 8.30 Vzorového zákona o obchodních společnostech („*Model Business Act*“), který stanoví, že člen správní rady musí vykonávat své povinnosti v dobré víře a s péčí, kterou by za podobných okolností vynaložila obvyklým způsobem uvážlivá (obezřetná) osoba, a to vše s přesvědčením, že jedná v nejlepším zájmu společnosti¹¹⁴. Americká právní věda¹¹⁵ způsob výkonu funkce člena správní rady rozvádí podrobněji. Nepožaduje na členovi správní rady, aby se podílel na každodenním chodu společnosti, ani aby měl odborné oborové znalosti. Na druhou stranu po všech členech správní rady vyžaduje, aby si udržovali přiměřenou informovanost o záležitostech společnosti a aktivně se podíleli na sledování a vyhodnocování firemních obchodů a odpovídajícím způsobem dozorovali, že obchodní zástupci vykonávají svou práci s příslušným nasazením, na základě zákona a dostatečně spolehlivě. Americká judikatura¹¹⁶ pak ve věci „*Francis v. United Jersey Bank*“ (1981) dovodila jako součást povinné péče nezbytnost vyžádat si v určité chvíli nezávislé právní stanovisko. Člen správní rady tak může žádat o právní radu týkající se vhodnosti počínání sebe samého, ostatních funkcionářů a členů správní rady společnosti. Takový přístup člena správní rady má preventivní charakter.

Čistě subjektivní přístup k povinné péči tak po výše uvedeném vývoji zůstává zachován především u osobních obchodních společností. Statutární orgány osobních obchodních společností např. v německém či rakouském právu odpovídají jen za porušení péče, kterou vynakládají ve vlastních věcech (*diligentia quam in suis*). Požadovaná péče tak bude výrazně jiná, půjde-li o přepečlivělého nebo naopak o lajdáckého společníka¹¹⁷.

Subjektivní přístup k povinné péči se může jevit jako spravedlivější. U statutárních a kontrolních orgánů (jejich členů) se míra jimi věnované péče společnosti posuzuje podle jejich znalostí a jiných osobních předpokladů a nemusí se tak obávat, že by byly hnáni k odpovědnosti za takový výkon svých povinností, který by těmto

¹¹³ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. *Právní rádce*, 2007, č. 3, s. 5 s odkazem na čl. 174 odst. 2 nového zákona o společnostech z roku 2006 (*Companies Act*)

¹¹⁴ Hamilton, R. W. *The law of corporations*. 4th edition. St. Paul: West Publishing, 1996, s. 381 n. nebo Klayman, E. I., Bagby, J. W., Ellis, N. S. *Irwin's business law: Concepts, analysis, perspectives*. USA: Irwin, 1994, s. 884

¹¹⁵ O'Kelley, Ch. R. Jr., Thompson, R. B. *Corporations and other business associations: Cases and materials*. 2nd edition. USA: Little, Brown & Company, 1996, s. 320 n.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 321

¹¹⁷ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. *Právní rádce*, 2007, č. 3, s. 4

znalostem a předpokladům neodpovídal, resp. je převyšoval¹¹⁸. Uvedená relativní výhoda však skrývá svůj rub v možné nevýhodě pro společnost. Ukáže-li se že uvedený orgán nebo jeho člen má znalosti a schopnosti jen nízké úrovně, pak nebude společnosti odpovídat za takové porušení povinností, které by, aby k němu nedošlo, vyžadovalo úroveň osobních předpokladů vyšší. Naproti tomu objektivní přístup garantuje minimální možnou (na druhou stranu však pouze průměrnou¹¹⁹) míru povinné péče, pod kterou nelze jít, jinak nastupuje odpovědnost. Na druhou stranu však odpovědnost nenastupuje tam, kde by s ohledem na rozsáhlé odborné znalosti, letité zkušenosti a tomu odpovídající schopnosti konkrétní osoby, mohla být požadována míra povinné péče vyšší než jen průměrná, jelikož se konkrétní osoba zachovala způsobem odpovídajícím objektivnímu přístupu, resp. způsobem průměrným a v takovém případě bohužel i dostačujícím.

7.3 Kombinace subjektivního a objektivního přístupu jako možné východisko, resp. uplatnění subjektivního prvku upravující standard povinné péče založený na objektivním přístupu

Jako ideální řešení výhod i nevýhod obou (subjektivního a objektivního) přístupů přijal jejich kombinaci již anglický zákon o úpadku a po něm i zákon o společnostech (viz výše). V americké právní vědě pak obohacení objektivního přístupu o subjektivní prvek musíme hledat v Zásadách správy a řízení společností („*Principles of Corporate Governance*“) vypracovanými na půdě „*American Law Institute*“, kdy zvláštní schopnosti (např. inženýrské, účetní nebo právní) mohou zvýšit běžně vyžadovaný (objektivně nastavený) standard povinné péče¹²⁰. I český výklad péče řádného hospodáře (stavějící na objektivním hledisku) byl již prostřednictvím nejnovější judikatury o subjektivní prvek obohacen (více viz níže).

Z výše uvedeného vyplývá, že kombinace objektivního a subjektivního přístupu staví zejména na obohacení objektivně předepsaného standardu o subjektivní prvek, který

¹¹⁸ Na druhou stranu ti, kteří dosáhli vysokého odborného vzdělání, to mohou vnímat jako nespravedlivé, vzhledy jejich vzdělání (přidaná hodnota) je najednou znevýhodňuje ve srovnání s těmi „nevzdělanými“, tím že je vůči nim uplatňováno přísnější měřítko

¹¹⁹ Objektivizace povinné péče je glorifikací průměrnosti in Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 5

¹²⁰ Petrov, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností česko-americko-německém srovnání. Brno: MU Mezinárodní politologický ústav, 2007, s. 29 s odkazem na § 4.01 Principles of Corporate Governance, American Law Institute

může předepsanou minimální kvalitu povinné péče modifikovat v podstatě ve třech rovinách. První z nich zahrnuje specifika konkrétní společnosti (např. její velikost, decentralizaci a delegaci rozhodovací pravomoci). Jiná míra povinné péče tak bude kladena na člena představenstva akciové společnosti s tisícovými počty zaměstnanců a jiná na jednatele malé společnosti s ručením omezeným. Uvedenou problematikou se zabýval i Delawarský Nejvyšší soud v případě „*Graham versus Allis–Chalmers Manufacturing Co.*”¹²¹ Druhou rovinu pak tvoří specifikum funkce orgánu nebo jeho člena, tj. především to, zda jde o statutární nebo kontrolní orgán nebo jejich členy. Jiná míra povinné péče se bude tedy logicky žádat od statutárního orgánu nebo jeho člena (bude se očekávat, že se bude chovat spíše jako odvážný manager) a jiná od člena kontrolního orgánu (od kterého se bude očekávat kvalita přepečlivělého a upjatého účetního). Třetí rovina pak spočívá ve specifických odborných znalostech osoby, které by měly být poskytnuty ve prospěch společnosti, pokud jimi daná osoba disponuje. Jiné požadavky tak budou kladeny na osobu, která dosáhla vysokoškolského právnického i ekonomického vzdělání a má letité zkušenosti v auditorské firmě a jiné pak na osobu, která takové vzdělání a zkušenosti nemá. Názory na uplatnění těchto rovin subjektivizace se v různých právních řádech i částech právní vědy liší.

7.4 Péče řádného hospodáře

Povinnost vykonávat svěřenou působnost s péčí řádného hospodáře (uložená českým právním řádem) staví ve svém základu na objektivním přístupu k povinné péči. Podstata takového pojetí péče řádného hospodáře tak spočívá ve srovnání kvality poskytnuté péče posuzovaným orgánem nebo jeho členem s kvalitou, kterou by ve stejné

¹²¹ Kdy někteří akcionáři podali na výkonné ředitele a další zaměstnance společnosti Allis–Chalmers derivativní žalobu na náhradu škod, které údajně společnost utrpěla v důsledku porušení protimonopolních zákonů, a na uložení z toho vyplývajících trestů. Nejvyšší soud Delaware potvrdil rozsudek soudece, že obvinění ředitelé nejsou odpovědní. Charakterizoval žalobci předložený výklad povinnosti pečovat jako volání po výslovné povinnosti zavést systém vnitřního sledování zákonného chování zaměstnanců a tuto myšlenku odmítl. Ředitelé mají podle soudu právo spoléhat se na čestnost a bezúhonnost svých podřízených než se stane něco, na základě čehož by pojali podezření, že něco není v pořádku. Soud v uvedeném případě argumentoval zejména velikostí společnosti Allis–Chalmers (31 000 zaměstnanců, 24 závodů a 145 prodejen), která ve výsledku omezila úlohu ředitelů na „strategické rozhodování“. Pozornosti soudu nešla ani decentralizace rozhodovací pravomoci ve společnosti, přičemž se zjevně domníval, že se tato koncepce neshoduje s monitorovacím systémem odshora dolů. A nakonec, ředitelé měli právo spoléhat se v dobré víře na účetní knihy a zprávy manažerů, jakož i na další záznamy společnosti podle ustanovení paragrafu 141(e) delawarského Zákona o obchodních společnostech. (in Clark, R. Firemní právo. Praha: Victoria Publishing, 1992, s. 181 a 182)

věci za stejných okolností poskytl fiktivní řádný hospodář. Často¹²² bývá za takového fiktivního řádného hospodáře označován po vzoru římskoprávním *diligentis pater familias*¹²³ (pečlivý otec rodiny, někdy také řádný občan), který si počíná v daném případě s takovou bdělostí a péčí, s jakou nakládá se svým majetkem. Římské právo znalo i přísnější standard, kterým byla péče přepečlivého otce rodiny (*diligentissimus pater familias*)¹²⁴, kterou poklasické právo¹²⁵ označovalo také jako *diligentia exacta* nebo *diligentia exactissima* (přísná péče)¹²⁶. Z konceptu římského otce rodiny vycházejí při svém rozhodování často také Nejvyšší soud¹²⁷, když dovozuje, že: „... *jednatel je povinen vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, což znamená chovat se odpovědně a svědomitě stejným způsobem, jako by pečoval o svůj vlastní majetek tj., aby jej vědomě nezmenšoval nebo jej jinak neohrožoval.*“ Takové pojetí pak přijímá i česká právní věda¹²⁸.

Jedním z předpokladů fiktivního řádného hospodáře je jistě také jeho nezbytná základní odborná kvalifikace, která se odráží v požadavku mít minimální potřebné znalosti a schopnosti (viz podrobný rozbor v závěru kapitoly Péče řádného hospodáře vs. odborná péče). Rozhodně však nepůjde o znalosti vázané na dosažení formálního vzdělání, pak by funkce (statutárního nebo kontrolního) orgánu společnosti nebo jeho člena byla vyhrazena pouze úzkému okruhu multidisciplinárně vzdělaných osob¹²⁹. Uvedenou základní odbornou kvalifikaci je třeba striktně odlišovat od požadavku odborné péče, který řádný hospodář splňovat nemusí (viz předchozí výklady). I když tedy řádný hospodář není povinován předpisy *lege artis* je třeba, aby rozeznal situaci, kdy společnosti hrozí škoda a zabránil jejímu vzniku, příp. zajistit si kvalifikovanou radu nebo pomoc. Takový závěr učinil s odkazem na komentářovou literaturu v odůvodnění svého usnesení i Nejvyšší soud¹³⁰, když konstatoval, že: „*Postup člena představenstva akciové společnosti s péčí řádného hospodáře ovšem nepředpokládá, aby byl vybaven všemi*

¹²² Dvořák, T. *Akciová společnost a Evropská společnost*. 2. vydání. Praha: ASPI, 2009, s. 517 nebo Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. *Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé*. 5. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 438

¹²³ Bartošek, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 94

¹²⁴ Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 112

¹²⁵ Bartošek, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 94

¹²⁶ Pro doplnění je na místě uvést, že římská právní věda znala vedle objektivizovaného pečlivého nebo přepečlivého otce rodiny i subjektivní přístup k povinné péči v podobě *diligentia quam in suis rebus*, tedy míru péče odvislou od konkrétních vlastností daného člověka (in Bartošek, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 94)

¹²⁷ 8 Tdo 780/2007, 8 Tdo 940/2006, 8 Tdo 222/2006 nebo obdobně 3 Tdo 1432/2005

¹²⁸ Např. výklad péče řádného hospodáře in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. *Obchodní zákoník: Komentář*. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 669

¹²⁹ Rada, I. *Dozorčí rada obchodních společností*. Praha: Linde, 2008, s. 98

¹³⁰ 5 Tdo 1224/2006

odbornými znalostmi, které souvisejí s uvedenou funkcí ve statutárním orgánu, ale k jeho odpovědnosti postačí základní znalosti umožňující rozeznat hrozící škodu a zabránit jejímu způsobení na spravovaném majetku... Navíc péče řádného hospodáře zahrnuje i povinnost člena statutárního orgánu rozpoznat, že je nutná odborná pomoc speciálně kvalifikovaného subjektu, a zajistit takovou pomoc (viz např. Štenglová I., Plíva S., Tomsa M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck 2005, s. 738).“

Součástí péče řádného hospodáře je podle I. Štenglové¹³¹ i povinnost člena představenstva dát při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat. Tato povinnost (statutárního nebo kontrolního) orgánu společnosti nebo jeho člena dát přednost zájmům společnosti před zájmy společníka nebo akcionáře se může mít i jiný rozměr. Nejvyšší soud se zabýval případem¹³², kdy společnost, resp. její statutární orgán, podala na svého společníka trestní oznámení, protože měla pochybnosti o zákonnosti jeho jednání. Tento společník se pak obrátil na soud (na základě ustanovení § 148 odst. 1 obchodního zákoníku) s žádostí o zrušení jeho účasti ve společnosti, protože na něm nelze spravedlivě požadovat, aby společnosti setrval, což odůvodňoval zejména tím, že mezi společníky po podání předmětného trestního oznámení vznikly ve vztazích mezi společníky zásadní rozpory. Případ se dostal až k Nejvyššímu soudu, který jako soud dovolací v odůvodnění svého usnesení konstatoval: „..., že dle právní úpravy platné od 1. ledna 2001 mohou být nepřekonatelné rozpory mezi společníky důvodem pro zrušení společnosti, nemůže-li z tohoto důvodu společnost vykonávat činnost. Ze skutkových zjištění soudu prvního stupně však nplyne, že by společnost pro rozpory mezi společníky nemohla vykonávat činnost, plyne z nich pouze, že společnost měla pochybnosti o zákonitosti jednání společníka, proto podala trestní oznámení. Z toho společník dovozuje, že vzájemné vztahy mezi ním společností jsou disfunkční a zakládají tak důvod pro zrušení účasti navrhovatele ve společnosti. Dovolací soud se ztotožňuje s odvolacím soudem v tom, že samo podání trestního oznámení na společníka není důvodem pro ukončení jeho účasti ve společnosti. Takové oznámení může být v konkrétním případě jen výrazem toho, že statutární orgán společnosti, jak mu ukládá ustanovení § 135 odst. 2 ve vazbě na

¹³¹ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 669

¹³² 29 Odo 789/2005

ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák., vykonával svou působnost s péčí řádného hospodáře.“

S péčí řádného hospodáře se také jistě pojí otázka, v jaké míře se uplatní požadavek zhodnocování a rozmnožování majetku společnosti, tj. jaká má být v tomto ohledu aktivita řádného hospodáře. Použití slova hospodář pro fiktivní osobu, jejíž chování je chováním modelovým, podle kterého posuzujeme skutečné chování statutárních orgánů nebo jejich členů, je často vzhledem ke svému rurálnímu charakteru považováno za nevhodné. Jak ostatně uvádí i P. Čech¹³³, podle kterého jako by přední kvalitou hospodáře byla schopnost údržby, přízemnost, šetrnost, opatrnost. Přičemž takové pojetí považuje za vzdálené požadavkům tržní ekonomiky moderní doby. V Německu se použití tohoto pojmu při tvorbě akciové úpravy vyhnuli a vyloučili tak nebezpečí výše uvedeného výkladu „rurálního“ charakteru, tím že místo termínu hospodář zvolil termín „obchodní vedoucí“ (*Geschäftsleiter*)¹³⁴. V Česku naštěstí konzervativně zvolený termín hospodáře překlenuly svým výkladem soudy. Nejvyšší soud ve vztahu k péči řádného hospodáře zaujal stanovisko¹³⁵, že: *„Taková péče tedy nepochybně zahrnuje péči o majetek společnosti nejen v tom smyslu, aby nevznikla škoda na majetku jeho úbytkem či znehodnocením, ale také aby byl majetek zhodnocován a rozmnožován v maximální možné míře, jaká je momentálně dosažitelná.“*

Je zřejmé, že zejména při správě a řízení velkých společností, není možné, aby statutární nebo kontrolní orgán nebo jejich člen vykonával veškeré správcovské a řídicí činnosti, stejně tak (jak výše uvedeno) není povinován odbornou péčí. Z těchto důvodů tedy deleguje část svých pravomocí na osoby od něj odlišné. S tím však logicky vyvstává otázka spoluodpovědnosti související s učiněnou delegací. I s tímto problémem se již Nejvyšší soud¹³⁶ vypořádal, když v odůvodnění svého usnesení konstatoval, že: *„Obviněný jako člen představenstva, které je kolektivním orgánem oprávněným ve smyslu § 191 odst. 1 obch. zák. rozhodovat o všech záležitostech společnosti, v rámci tohoto statutárního orgánu spoluodpovídá za jeho rozhodnutí, jímž přeneslo část výkonu své pravomoci na V. L., a to především za výběr takové osoby s ohledem na její odborné schopnosti, znalosti a způsobilost svěřené úkoly řádně plnit tím spíše, že se zmocnění vztahovalo ke všem úkonům, k nimž při činnosti, již byl V. L. pověřen, obvykle dochází. Přitom z povahy činnosti, již byl V. L. pověřen, vyplývá, že je při ní nezbytné dbát na to,*

¹³³ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 5

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ 5 Tdo 1224/2006, obdobně i u náležitě péče v 5 Tdo 1143/2005

¹³⁶ 8 Tdo 124/2005

aby stavební práce byly prováděny odborně, řádně a v souladu s příslušnými předpisy. Jestliže představenstvo obviněného V. L. takto široce uvedenou realizací pověřilo, aniž by ji konkrétně vymezilo a určilo, nezbavilo se tím povinnosti sledovat a dohlížet na to, jakým způsobem jsou svěřené činnosti prováděny. Tato kontrolní činnost, kterou byl jakožto člen představenstva povinován i odvolatel, vychází z požadavku na výkon působnosti této funkce s péčí řádného hospodáře jak má na mysli ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák., podle něhož jsou členové představenstva povinni vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře. Takový požadavek vede k tomu, aby každý z členů představenstva zajistil, aby činnosti, které jsou vykonávány či zajišťovány představenstvem, byly prováděny s dobrou péčí, tedy ku prospěchu společnosti tak, aby nebyly poškozovány zájmy společnosti a jejích akcionářů, ale naopak, aby pro ni byly přínosné.“ Při podrobném prostudování výše uvedeného textu v něm nalezneme tři základní požadavky kladené na řádného hospodáře v případě delegace části svých pravomocí, které zároveň řeší otázku případné spoluodpovědnosti statutárního orgánu nebo jeho člena. Jde postupně o dodržení péče při výběru – *curia in eligendo* (spoluodpovědnost za výběr osoby), péče při instruování – *curia in instruendo* (konkrétní vymezení a určení široce uvedené realizace) a péče při kontrole – *curia in custodiendo* (nezbavení se povinnosti sledovat a dohlížet). Na těchto třech klíčových faktorech stává i švýcarská právní věda¹³⁷.

Jak již v začátku uvedeno staví česká právní věda při výkladu péče řádného hospodáře zejména na objektivním přístupu k předepsanému standardu povinné péče. Zcela průlomové stanovisko však v tomto ohledu zaujal Nejvyšší soud¹³⁸, který judikoval, že: „*Obecně platí, že člen představenstva nemusí být vybaven odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, potřebnými pro výkon všech činností, které spadají do působnosti představenstva. Taktéž platí, že tyto činnosti nemusí členové představenstva vykonávat vždy osobně, ale mohou je zajistit i prostřednictvím třetích osob. Má-li však člen představenstva určité odborné znalosti, schopnosti či dovednosti, lze z požadavku náležité péče (§194 odst. 5 obch. zák.) dovodit, že je povinen je při výkonu funkce – v rámci svých možností využívat.“* Citované rozhodnutí Nejvyššího soudu se vztahuje ještě k výkladu pojmu náležitá péče, ale v tomto případě můžeme závěry uplatnit též na standard péče řádného hospodáře. Pro subjektivní prvek modifikující objektivní přístup k péči řádného hospodáře, který spočívá v povinnosti poskytnout ve prospěch společnosti

¹³⁷ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 5 a 6

¹³⁸ 29 Odo 1262/2006

odborné znalosti, schopnosti či dovednosti, pokud jimi daná osoba disponuje, se vyslovila již i česká právní věda¹³⁹.

¹³⁹ Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 480 a 481

8. Pravidlo podnikatelského úsudku jako korektiv rigidního přístupu k povinné péči, resp. péči řádného hospodáře

Rozsah obsahové materie problematiky pravidla podnikatelského úsudku (*Business Judgment Rule*) je značný a jeho podrobná analýza by jistě vydala na zpracování další samostatné diplomové práce. Jde o kategorii zcela nepochybně neoddelitelnou od požadavku výkonu působnosti s předepsaným standardem povinné péče. Na druhou stranu se do jisté míry jedná „pouze“ o specifikum obchodního vedení společnosti. Tedy ve vztahu k povinné péči má toto pravidlo jen omezený (i když jistě neopominutelný) přesah, který se projevuje zejména při posuzování výkonu působnosti statutárních orgánů nebo jejich členů s péčí řádného hospodáře, tedy při posuzování výkonu působnosti těch, kterým náleží obchodní vedení společnosti. Pokud jde o orgány kontrolní nebo jejich členy, tak se ve vztahu k výkonu jejich působnosti s péčí řádného hospodáře pravidlo podnikatelského úsudku buď neprojeví vůbec nebo jen zcela omezeně tam, kde tyto orgány nebo jejich členové spolupůsobí na základě zákona nebo stanov při obchodním vedení společnosti¹⁴⁰ tím, že dávají svůj souhlas k určitým jednáním statutárních orgánů nebo jejich členů. S ohledem na to, že se jedná o specifikum, i když jistě významné, se v této kapitole věnuji pravidlu podnikatelského úsudku jen v nezbytně nutné míře.

Dynamika současné tržní ekonomiky vyvíjí na orgány nebo členy orgánů, kterým přísluší obchodní vedení společnosti, výrazný tlak požadující realizaci co nejvýnosnějších ale tím pádem i rizikových investic. Pravděpodobnost případné ztráty, resp. škody, je u takových investic většinou poměrně vysoká. Statutární orgán nebo jeho člen se tak ocitá mezi mlýnskými kameny, které po něm na jedné straně vyžadují rizikové investice, na druhé straně ho však nutí, aby se choval jako řádný hospodář a škodu na majetku společnosti nedopustil. Rigidní přístup k povinné péči by pro společnost ve svých důsledcích znamenal zákaz jejich rizikového chování. I laikovi však musí být zřejmé, že takový zákaz není fakticky možný, protože by znamenal stop stav jakéhokoliv dalšího rozvoje tržního hospodářství. Na řadu tak přichází korekce takového rigidního přístupu k povinné péči právě v podobě pravidla podnikatelského uvážení, které vymezuje široký diskreční prostor, ve kterém se ti, kterým je svěřeno obchodní vedení

¹⁴⁰ Podrobněji k tomu P. Čech in Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 8

společnosti (a dopadá na ně tak i podnikatelské riziko) mohou pohybovat bez obav z odpovědnosti za přijatá rozhodnutí, pokud jde o dostatečnou péči věnovanou jejich přijetí (koncepte tzv. bezpečného přístavu – „*safe harbour*“) ¹⁴¹. Judikatura a právní věda se pak zaměřují na vymezení hranic tohoto diskrečního prostoru, přičemž je zcela nevyhnutelné podotknout, že se tato diskrece (úvaha) orgánu nebo jeho člena nikdy nesmí týkat otázky zákonnosti (je vyžadováno zachování tzv. principu legality).

8.1 Zahraniční přístupy

Kolébkou doktríny pravidla podnikatelského úsudku se staly Spojené státy americké. Nejzásadnější význam při formulování této doktríny pak sehrála především judikatura státu Delaware. Podle americké právní vědy ¹⁴² vycházející z pravidla podnikatelského úsudku rozhodnutí učiněná správní radou na základě přiměřených informací a s jistou dávkou racionality nevedou ke vzniku odpovědnosti členů správní rady, a to ni tehdy mají-li zlé nebo ničující dopady na společnost. Na založení odpovědnosti má vliv tedy pouze charakter předmětného rozhodování členů správní rady nikoliv výsledná povaha dopadů (učiněného rozhodnutí) na společnost. Nejvyšší soud státu Delaware zakládá svým rozhodnutím ¹⁴³ ve věci „*Aronson v. Lewis*“ vyvratitelnou domněnku, že členové orgánu při tvorbě podnikatelských rozhodnutí jednali informovaně, v dobré víře a v upřímném přesvědčení, že přijaté opatření je v nejlepším zájmu společnosti. Je tak presumována „nezávadnost“ jejich rozhodování, pokud není prokázán opak. Za zmínku také jistě stojí rozhodnutí delawarského Nejvyššího soudu ¹⁴⁴ ve věci „*Smith v. Van Gorkom*“ z roku 1985, označované částí americké právní vědy ¹⁴⁵ za nejkontroverznější rozhodnutí zabývající se uplatněním pravidla podnikatelského úsudku. Soud v uvedené věci ¹⁴⁶ dovedl, že ačkoliv pravidlo podnikatelského

¹⁴¹ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 7

¹⁴² Hamilton, R. W. The law of corporations. 4th edition. St. Paul: West Publishing, 1996, s. 385

¹⁴³ Hamilton, R. W. Corporations including partnerships and limited liability companies: Cases and materials. 7th edition. St. Paul: West Publishing, 2001, s. 816 n. a překlad stěžejní právní věty in Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 8

¹⁴⁴ Např. Hamilton, R. W. Corporations including partnerships and limited liability companies: Cases and materials. 7th edition. St. Paul: West Publishing, 2001, s. 767 n. nebo Soderquist, L. D., Sommer, A. A. Jr., Chew, P. K., Smiddy, L. O. Corporations and other business organizations: Cases, materials, problems. 4th edition. USA: Little, Brown & Company, 1995, s. 463

¹⁴⁵ Hamilton, R. W. The law of corporations. 4th edition. St. Paul: West Publishing, 1996, s. 387

¹⁴⁶ Členové správní rady schválili na krátké, v rychlosti svolané schůzi a na základě dvacetiminutového výkladu Van Gorkoma (autorizovaného účetního revizora a právníka), předsedy správní rady a výkonného ředitele společnosti, fúzi bez jakýchkoliv dokumentů a studií, jednoduše se podřídili dominantnímu Van

zakládá presumpci toho, že rozhodnutí správní rady bylo podložené, je možné ho vyvrátit (což se i stalo) prokázáním nesplnění povinnosti informovat se o veškerých dostupných materiálních údajích předtím, než přijmou podnikatelské rozhodnutí. S určitou koncepční odlišností přistupují k pravidlu podnikatelského úsudku Zásady správy a řízení společností (*Principles of Corporate Governance*) vypracované Americkým právním institutem (*American Law Institute*), které v § 4.01 odstavci c stanoví¹⁴⁷, že člen správní rady nebo ředitel, který přijímá podnikatelské rozhodnutí v dobré víře, naplňuje svou povinnost, jestliže na předmětném podnikatelském rozhodnutí nemá osobní zájem, má o něm informace, o nichž se za daných okolností a co do jejich rozsahu rozumně domnívá, že jsou přiměřené, a racionálně předpokládá, že dané podnikatelské rozhodnutí je v nejlepším zájmu společnosti. Jak uvádí P. Čech¹⁴⁸ na rozdíl od delawarské judikatury tato úprava nepresumuje, že člen orgánu jednal řádně a důkazní břemeno tu nese žalovaný.

Pozornosti neušlo pravidlo podnikatelského úsudku ani v Německu. Výstižně se k této problematice vyjádřil Spolkový soudní dvůr¹⁴⁹ ve věci „ARAG/Garmenbeck“. Soudní dvůr mimo jiné uvedl, že představenstvu je při obchodním vedení společnosti třeba přiznat široký prostor pro diskreci, bez něhož není myslitelná žádná podnikatelská činnost, přičemž do tohoto prostoru spadá vedle vědomého vstupování do obchodního rizika zásadně také nebezpečí chybných úsudků a odhadů, kterému je vystaven každý vedoucí podniku, byť by jednal sebeodpovědněji. Odpovědnost představenstva pak připadá podle soudu v úvahu teprve tehdy, jsou-li zřetelně překročeny mantinely, ve kterých se musí pohybovat podnikatelské jednání, jež je založeno na vědomí odpovědnosti, sleduje výlučně zájem blaha společnosti a vychází z pečlivě zjištěných podkladů pro rozhodování. Odpovědnost je dána rovněž, je-li nezodpovědně přepjata ochota představenstva vstupovat do podnikatelského rizika nebo jedná-li představenstvo z jiných důvodů protiprávně. Takové vystihnutí pravidla podnikatelského úsudku je dle mého názoru skutečně precizní a nelze jinak než se s ním plně ztotožnit. V roce 2005 byla v Německu přijata novelizace zákona o akciových společnostech inspirovaná americkou judikaturou. Tato novelizace vyjádřila myšlenku, že úkolem soudů nemá být vstupování do hospodářských záležitostí společnosti a nahrazování vlastním posouzením rozhodnutí

Gorkomovi, který pracoval pro společnost celkem 24 let (více jak 17 let ve funkci výkonného ředitele a 2 roky v pozici předsedy správní rady).

¹⁴⁷ Soderquist, L. D., Sommer, A. A. Jr., Chew, P. K., Smiddy, L. O. *Corporations and other business organizations: Cases, materials, problems*. 4th edition. USA: Little, Brown & Company, 1995, s. 461

¹⁴⁸ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. *Právní rádce*, 2007, č. 3, s. 8

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 11 a 12

představenstva přijatá svobodně s vědomím podnikatelské odpovědnosti¹⁵⁰. Německý právní řád tak v novém znění § 93 odst. 1 zákona o akciových společnostech určil předpoklady, při jejichž splnění nastoupí nevyvratitelná domněnka, že členové představenstva neporušili žádnou právní povinnost a nejednali protiprávně. Vlastní rozhodnutí z hlediska jeho obsahu a důsledků potom soud nezkontroluje. Výše zmíněné předpoklady¹⁵¹ vedoucí k uplatnění nevyvratitelné domněnky, pak vykládá německá právní věda takto¹⁵²:

- jde o rozhodnutí představenstva, v jehož rámci mělo představenstvo vlastní prostor pro uvážení (nepatří sem tedy rozhodnutí učiněná z důvodu povinnosti stanovené zákonem, stanovami, smlouvou o výkonu funkce nebo závaznými instrukcemi – představenstvo zde nemůže plně uplatnit svobodnou volbu a autonomii při posouzení situace), je samozřejmé, že nesmí jít o rozhodnutí nezákonné
- musí se jednat o rozhodnutí učiněné výhradně ve prospěch společnosti, tedy aniž by mohli členové představenstva při jeho přijetí rozumně předpokládat, že přijaté rozhodnutí společnost neohrozí nebo jí nezpůsobí trvalou ztrátu rentability,
- představenstvo musí rozhodovat v nezávislém postavení, nepřipustný je konflikt zájmů,
- rozhodnutí představenstva musí vycházet z přiměřeného množství pečlivě připravených informací a
- nesmí se jednat o rozhodnutí nadměrně rizikové, které by mohlo ohrozit existenci společnosti.

¹⁵⁰ Pokorná, J. K některým otázkám právního postavení členů představenstva akciové společnosti (in Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám). Praha: ASPI, 2008, s. 292 s odkazy na Gestz zur Unternehmensintegrität und Modernisierung des Anfechtungsrechts vom 22. 9. 2005 BGBI I 2005, s. 2802 a násl. a Lutter, M. Die Business Judgment Rule in Deutschland und Österreich. Der Gesellschafter, Zeitschrift für Gesellschafts- und Unternehmensrecht, 2007, s. 80

¹⁵¹ Uplatní se nejen při aktivním postupu společnosti, ale i tehdy, když se rozhodne, že se žádné opatření nepřijme. Zahrnuty však nejsou případy nečinnosti, kdy představenstvo prostě nedělá nic, aniž by k tomu mělo podstatný věcný důvod.

¹⁵² Pokorná, J. K některým otázkám právního postavení členů představenstva akciové společnosti (in Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám). Praha: ASPI, 2008, s. 292 až 294 s tam uvedenými odkazy na Lutter, M. Die Business Judgment Rule in Deutschland und Österreich. Der Gesellschafter, Zeitschrift für Gesellschafts- und Unternehmensrecht, 2007, s. 81-84 a Hüffer, U. Aktiengesetz. 7. Auflage. München: C. H. Beck, 2006, § 93 Rz. 4f.

8.2 ČR

Tuzemský právní řád je prostý jakékoliv formulace pravidla podnikatelského úsudku. Česká právní věda je na rozboru podnikatelského úsudku skoupá. Za zmínku jistě stojí postřeh uváděný B. Havlem, který připomíná¹⁵³, že podnikatelský úsudek má velice blízko k problematice, které byla u nás svého času věnována značná pozornost, totiž hospodářskému riziku. Koncept hospodářského rizika byl využíván v zákoníku práce a v zákoně o státním podniku, když dával možnost jednajícím osobám chránit se před odpovědností. V podstatě tak uvedený koncept reagoval na stále komplikovanější procesy řízení státních podniků, když zohledňoval hierarchizaci a strukturování jejich jednotlivých složek. Dokonce byl formulován test dovoleného rizika, když při jeho splnění byl jednající shledán neodpovědným.

V judikatuře českých soudů nalézáme již určité náznaky. V jednom ze svých rozhodnutí Nejvyšší soud¹⁵⁴ konstatoval, že: „... *představenstvo akciové společnosti, stejně jako jiné podobné orgány, musí při rozhodovacím procesu zohlednit celou řadu různých okolností, přičemž za běžného stavu věcí nelze požadovat stoprocentní správnost a bezchybnost jakéhokoliv rozhodnutí... Jak je ovšem zřejmé z uskutečněných skutkových zjištění, v posuzovaném případě obviněný – obdobně jako další spoluobvinění – upřednostnili své finanční zájmy, resp. zájmy dalších osob před důsledným plněním svých povinností ve prospěch společnosti... Nejde tedy o to, zda by rozhodnutí představenstva mělo být stoprocentně správné, ale posuzované rozhodnutí je již svojí podstatou v neprospěch společnosti a v rozporu se základními povinnostmi členů představenstva.*“ Z uvedeného závěru soudu lze tedy vyčíst, že nutně nezáleží na výsledku podnikatelského rozhodování, kterým může být chybné nebo nesprávné rozhodnutí, ale jde především o způsob a kvalitu postupu představenstva při takovém rozhodování.

Je otázkou, zda se pravidlo podnikatelského úsudku dočká v budoucnu svého formulování v rámci českého právního řádu, počínání zákonodárce lze v tomto ohledu jen těžko předvídat. Zřejmé však je, že soudy se jeho uplatnění nevyhnou zcela jistě. Zbývá tedy jen čekat, jakým způsobem jej uchopí.

¹⁵³ Havel, B. Synergie péče řádného hospodáře a podnikatelského úsudku. Právní rozhledy, 2007, č. 11, s. 414 s odkazy na: Bejček, J. Hospodářské právo a hospodářské rozhodování. Brno: UJEP, 1987, Hajn, P. Riziko jeho podoby a právní důsledky. Právník, 1990, č. 1, s. 412 a Eliáš, K. Hospodářské riziko a podnikatelská praxe. Právník, 1989, č. 1, s. 311 a násl.

¹⁵⁴ 5 Tdo 1143/2005

9. Povinnost loajality

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, právní věda se rozchází v systematickém pojetí povinnosti loajality (věrnosti). Někdy bývá tato povinnost oddělována jako samostatná a zvláštní. Jindy bývá považována za projev či součást povinné péče. Osobně se domnívám, že obě povinnosti (povinnost péče řádného hospodáře a povinnost loajality) existují souvisle vedle sebe, přičemž vzhledem k jejich, řekl bych až symbiotickému, propojení je zcela nezbytné při výkladu jedné z nich, upozornit i na tu druhou.

Povinná loajalita se kryje s povinnou péčí zejména v aktivní složce loajality orgánu vůči společnosti, tím že vyžaduje iniciativní (aktivní) přístup k záležitostem společnosti společně s odhodláním naplňovat cíle a účel společnosti¹⁵⁵. Pasivní složku loajality reprezentují požadavky zákazu nebo zdržení se určitého způsobu chování při výkonu funkce (např. zákaz konkurence nebo povinnost mlčenlivosti). Obě povinnosti (loajality i péče řádného hospodáře) tedy shodně vypovídají především o kvalitě výkonu svěřené působnosti.

Povinnosti loajality jako takové se na rozdíl od povinné péče zákonného ukotvení v právních rádech nedostává (výjimkou je legální definice ve švýcarském právním řádu). Právní vědě však povětšinou nečiní problémy dovodit její obsah z dílčích ustanovení právních norem a z povahy vztahu mezi orgánem společnosti a společností samotnou.

9.1 Zahraniční pojetí loajality

Americká právní věda zdánlivě jednoduše avšak ve skutečnosti velice výstižně uvádí, že členové správních rad a výkonní funkcionáři mají ve svých vztazích ke společnosti jenom jednoho pána a tím je společnost¹⁵⁶. Zájem společnosti by tedy při nezbytném dodržení zákonnosti měl stát nade vším. Povinnost loajality v americkém pojetí vyžaduje na členech správní rady a výkonných funkcionářích nejvyšší stupeň oddanosti a důvěry, jde-li o jakékoliv jejich počínání mající vliv na společnost a občas i

¹⁵⁵ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 13

¹⁵⁶ Clark, L. S., Kinder, P. D. Law and business: The regulatory environment. 3rd edition. USA: McGraw-Hill, 1991, s. 404 a 405

přímý dopad na její akcionáře¹⁵⁷. Ti, kterým přísluší obchodní vedení společnosti, tak musí při veškerém hospodářském rozhodování věnovat celou svojí věrnost (undivided allegiance) společnosti. Jejich rozhodování musí být prosté jakéhokoliv konfliktu zájmů. Porušení povinnosti loajality rozlišuje americká právní věda hned v několika rovinách, které zároveň tvoří pomyslné mantinely této povinnosti. Jsou jimi například:

- zákaz tzv. sebeobchodování (selfdealing), označovaný někdy také jako zákaz vnitřního obchodování, týkající se uzavírání obchodů mezi společností a členem správní rady (takové transakce je možné zneplatnit, nikoliv však tehdy, pokud o nich společnost rozhodla na základě dostatečných informací a se souhlasem správní rady nebo akcionářů společnosti nebo pokud je předmětná transakce vůči společnosti skutečně spravedlivá, přičemž souhlas správní rady je obvykle platný, jestliže většina členů správní rady hlasující pro transakci je v dané věci mimo konflikt zájmů¹⁵⁸),
- tzv. interlocking directorates (jedná se o případy kdy skutečnost, že jedna a táž osoba „sedí na více židlích“, tj. je statutárním orgánem nebo jeho členem dvou či více mezi sebou obchodujících a navzájem si konkurujících společností, vyvolává nedovolený konflikt zájmů¹⁵⁹),
- zákaz soutěžního chování vůči společnosti (tzv. competing with the corporation)¹⁶⁰ uložený obchodnímu vedení společnosti,
- zákaz využití příležitostí společnosti ve svůj prospěch (tzv. corporate opportunity doctrine)¹⁶¹, někdy také zákaz uzurpace obchodních příležitostí,
- tzv. management compensation (o benefitech poskytovaných členům správní rady by neměla rozhodovat sama správní rada, ale mělo by se o nich rozhodovat mimo ni, tyto benefity by měly být přiměřené, odpovídající odvedené práci a situaci na pracovním trhu)¹⁶²,
- zákaz užívání vnitřních informací firmy pro zisk v obchodování (tzv. insider trading)¹⁶³.

¹⁵⁷ Klayman, E. I., Bagby, J. W., Ellis, N. S. Irwin's business law: Concepts, analysis, perspectives. USA: Irwin, 1994, s. 889

¹⁵⁸ Tamtéž

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 890

¹⁶⁰ Tamtéž

¹⁶¹ Tamtéž, s. 890 a 891

¹⁶² Tamtéž, s. 891 a 892

¹⁶³ Clark, L. S., Kinder, P. D. Law and business: The regulatory environment. 3rd edition. USA: McGraw-Hill, 1991, s. 406

Z výše uvedených mantinelů povinnosti loajality je zřejmé proč bývá tato povinnost často označována také jako *duty of fair dealing* (povinnost zachování poctivého obchodování).

Německá právní věda systematizuje projevy povinné loajality do pěti skupin základních skutkových podstat, pod něž lze vždy subsumovat řadu dílčích povinností¹⁶⁴:

- povinnost nasazení ve prospěch společnosti,
- řešení konfliktu zájmů, kontrahuje-li člen orgánu či osoba blízká se společností,
- zákaz využívat příležitosti společnosti (corporate opportunity) ve vlastní prospěch či ve prospěch třetích osob,
- zákaz neoprávněného využití zdrojů společnosti ve vlastní prospěch,
- zákaz přijetí plnění od třetích osob za úkony učiněné z titulu funkce ve společnosti.

Jak je vidět, základní linií rozebírané problematiky je preference zájmu společnosti. Právní věda rozlišuje dvě základní východiska (pojetí) toho, co se rozumí základním zájmem společnosti. První pojetí uplatňované zejména angloamerickou právní a hospodářskou vědou shledává základním zájmem společnosti růst hodnoty podniku, který se projevuje v trvale vysokém kursu akcií (tzv. teorie shareholder value).¹⁶⁵ Jde o ztotožnění zájmu společnosti se zájmem akcionáře. Druhé pojetí, z něhož vychází především evropská doktrína, vnímá základní zájem společnosti v maximálním možném sladění zájmů všech osob, které svým specifickým přínosem přispívají k úspěchu společnosti, tedy zaměstnanců, dodavatelů a zákazníků. Za nejlepší společnost s nejlepším vedením tak není považována ta, která dosahuje nejvyššího kursu akcií, ale ta, která má spokojené zákazníky, angažované zaměstnance a stabilní dodavatele i odběratele¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 13 n. (včetně podrobného rozboru) s odkazem na Fleischer, Treuepflicht

¹⁶⁵ Černá, S. Obchodní právo 3: Akciová společnost. Praha: ASPI, 2006, s. 242 a 243

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 243 a 244

9.2 ČR

Ačkoliv se český právní řád na žádném svém místě výslovně nezmiňuje o povinnosti loajality, nedělá tuzemské právní vědě významnějších problémů abstrahovat její obsah z dílčích ustanovení obchodního zákoníku. Na druhou stranu zohlednit všechna dílčí ustanovení (vybrané poznatky) v jednu jednoduchou všeobjímající definici povinnosti loajality je jen těžko řešitelný (a dost dobře možná i neřešitelný) úkol. Například K. Eliáš¹⁶⁷ se pokusil definovat loajalitu jako stálý zřetel a důraz na zájmy společnosti a umění držet jazyk za zuby tam, kde se to patří. I v české právní vědě se tak jako základní hledisko objevuje upřednostnění zájmů společnosti.

Při abstrahování povinnosti loajality je třeba vycházet především ze skutečnosti, že vztah mezi orgánem společnosti nebo jeho členem je vztahem smluvním, resp. kvazimandátním, a uplatní se na něj tedy přiměřeně ustanovení o mandátní smlouvě (§ 66 odst. 2 obchodního zákoníku), samozřejmě při zachování předpokladu, že ze smlouvy o výkonu funkce, byla-li uzavřena, nebo ze zákona nevyplývá jiné určení práv a povinností. Za základ povinnosti loajality tak možno vzít povinnost mandatáře upravenou § 567 odst. 2 obchodního zákoníku, tj. povinnost vykonávat svou činnost v souladu se zájmy mandanta, jež zná nebo musí znát¹⁶⁸. Jinými slovy statutární orgán nebo jeho člen jsou povinni řídit se zájmy společnosti. K této povinnosti pak můžeme postupně přiřadit povinnost mlčenlivosti (§ 194 odst. 5 obchodního zákoníku a jeho obdobné použití na základě § 135 odst. 2 obchodního zákoníku), povinnost řídit se zásadami a pokyny schválenými valnou hromadou, pokud jsou v souladu s právními předpisy a stanovami a netýkají se obchodního vedení společnosti (§194 odst. 4, resp. § 135 odst. 2 obchodního zákoníku), povinnost dodržovat zákaz konkurence (§ 136 odst. 1, § 196 odst. 1 obchodního zákoníku), povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování (§196a, resp. § 135 odst. 2 obchodního zákoníku) a máme obsah povinnosti loajality uložené statutárním orgánům kapitálových obchodních společností nebo jejich členům kompletní. A ve srovnání s názory zahraniční právní vědy ne příliš odlišný. Jistě můžeme tvrdit, že v některých případech je zahraniční právní věda daleko podrobnější, nicméně se domnívám, že povětšinou jde jen o projevy povinnosti řídit se zájmy společnosti, jako například v případě povinnosti projevit patřičné nasazení ve prospěch společnosti. Ve

¹⁶⁷ Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha: ASPI, 2005, s. 298

¹⁶⁸ Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 480

výsledku je jistě povinnost loajality především otázkou výkladu a mohou se tak objevovat výklady užší i širší než výše uvedený. Určitě se také nelze vyhnout myšlence, že i v případě výše přiřazených povinností (např. povinnost mlčenlivosti, povinnost dodržovat zákaz konkurence – vyjadřující pasivní složku povinnosti loajality) se v podstatě jedná o konkrétní projevy povinnosti řídit se zájmy společnosti.

Nejvyšší soud ČR již v několika svých rozhodnutích akcentoval povinnost řídit se zájmy společnosti, resp. povinnost loajality, kterou považuje podobně jako část právní vědy za projev povinnosti péče řádného hospodáře, resp. dříve uložené náležité péče. Nejvyšší soud¹⁶⁹ například konstatoval: „Podle § 194 odst. 5 věty první obch. zák. byli členové představenstva povinni vykonávat svou působnost s náležitou péčí. Součástí náležité péče bylo mimo jiné i to, že člen představenstva dává při rozhodování v představenstvu přednost zájmům společnosti před zájmy akcionáře, který jej do představenstva vahou svých hlasů prosadil, a nenechá se při výkonu funkce tímto akcionářem ovlivňovat (povinnost loajality). Uvedené platilo obdobně i pro výkon působnosti jednatele ve společnosti s ručením omezeným (srov. § 135 odst. 2 obch. zák.).“ V jiné věci¹⁷⁰ pak uvedl: „Povinnost, aby s takto svěřenými prostředky nakládal v zájmu společnosti, jejímž byl jednatelem, vyplývá z ustanovení § 135 odst. 1 obch. zák., podle něhož jsou jednatele povinni zajistit řádné vedení předepsané evidence a účetnictví a rovněž ze smyslu ustanovení § 194 odst. 5 obch. zák., podle něhož je jednatel povinen vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, což znamená chovat se odpovědně a svědomitě stejným způsobem, jako by pečoval o svůj vlastní majetek tj., aby jej vědomě nezmenšoval nebo jej jinak neohrožoval.“

¹⁶⁹ 29 Cdo 3864/2008

¹⁷⁰ 8 Tdo 222/2006

10. Důsledky porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře

Porušení zákonem stanovené právní povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře adresátem této povinnosti musí nezbytně nutně vyvolávat konkrétní důsledky, jinak by vynucení splnění takto uložené povinnosti bylo fakticky nemožné. Tyto důsledky pak mohou být různého charakteru, především se bude jednat o důsledky právní, kterým je věnována tato kapitola, může však jít i o důsledky jiné mající dopad na sociální nebo ekonomickou sféru toho, kdo zákonem uloženou povinnost porušil. Podrobný rozbor všech právních důsledků porušení stanovené povinnosti a jejich konkrétních projevů by svým rozsahem jistě překročil možnosti této kapitoly. Zaměřím se tedy pouze na vybrané aspekty těchto důsledků.

Při vyvození důsledků porušení uvedené povinnosti je třeba vycházet především z toho, že vztah mezi společností a statutárním orgánem nebo jeho členem anebo členem jiného orgánu společnosti není vztahem pracovněprávním¹⁷¹, ale specifickým závazkovým právním vztahem podřízeným režimu obchodního zákoníku a majícím povahu absolutního obchodního závazkového vztahu [§ 261 odst. 3 písm. f) obchodního zákoníku]. Přiměřeně se na tento vztah aplikují ustanovení o smlouvě mandátní (§ 566 n. obchodního zákoníku), pokud ze smlouvy o výkonu funkce, byla-li uzavřena, nebo ze zákona nevyplývá jiné určení práv a povinností (§ 66 odst. 2 obchodního zákoníku).

10.1 Právní odpovědnost a různé právní režimy jejího uplatnění

Nejvýznamnějším a nejčastějším právním důsledkem porušení zákonem uložené povinnosti bude bezesporu právní odpovědnost, která je zvláštní formou právního vztahu, ve kterém dochází na základě porušení primární právní povinnosti (v našem případě povinnosti péče řádného hospodáře) ke vzniku (nové) sekundární právní povinnosti sankční povahy¹⁷². Z hlediska právního režimu je třeba rozlišovat odpovědnost obchodněprávní (ve vztahu k rozebírané problematice to bude odpovědnost za škodu, zvláštní odpovědnost za porušení zákazu konkurence nebo zvláštní odpovědnost

¹⁷¹ Souběžný pracovněprávní není vyloučen, avšak jeho součástí nesmějí být povinnosti vyplývající z členství v představenstvu, protože tento vztah je upraven obchodním zákoníkem (in Černá, S. Obchodní právo 3: Akciová společnost. Praha: ASPI, 2006, s. 240)

¹⁷² Gerloch, A. Teorie práva. 2. vydání, Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001, s. 156 n.

vyplývající z ochrany proti nekalé soutěži), občanskoprávní (odpovědnost za porušení povinnosti podat insolvenční návrh¹⁷³, odpovědnost za škodu způsobenou úmyslným jednáním proti dobrým mravům¹⁷⁴, odpovědnost za bezdůvodné obohacení statutárního orgánu nebo jeho člena), trestněprávní (při naplnění všech znaků skutkových podstat vybraných trestných činů) a správněprávní (např. při naplnění daňových správních deliktů nebo porušení předpisů o ochraně hospodářské soutěže). Nejzásadnější roli hraje a do popředí tak vystupuje zejména obchodněprávní odpovědnost za škodu a odpovědnost trestněprávní (té věnuji jen stručnou poznámku).

10.1.1 Odpovědnost za škodu

Obchodněprávní odpovědnost adresátů povinnosti péče řádného hospodáře za škodu lze dále rozdělit na odpovědnost za škodu vůči společnosti, odpovědnost za škodu vůči akcionářům, resp. společníkům¹⁷⁵ (odpovědnost za škodu způsobenou při sloučení¹⁷⁶, rozdělení¹⁷⁷ nebo změně právní formy společnosti¹⁷⁸) a odpovědnost vůči třetím osobám (typicky vůči věřitelům společnosti).

Pokud jde o odpovědnost za škodu vůči společnosti, § 757 obchodního zákoníku stanoví, že pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem (tj. i povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře) se uplatní ustanovení § 373 n. obchodního zákoníku o náhradě škody. Jde o odpovědnost objektivní, podmínkou jejíhož vzniku není zavinění (na rozdíl od odpovědnosti za nepříznivý hospodářský výsledek – více viz níže). Nejde o absolutní objektivní odpovědnost, ale o odpovědnost připouštějící liberaci prokázáním okolností vylučujících odpovědnost (§ 373 a § 374 obchodního zákoníku). Tato úprava však nemá kogentní povahu a je možné ve smlouvě o výkonu funkce vymezit liberační důvody od zákona odlišně anebo také dokonce sjednat jejich úplné vyloučení a vytvořit tak absolutní

¹⁷³ § 98 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, této problematice se již věnoval i Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí 29 Odo 1220/2005, tehdy ještě v souvislosti se zákonem č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání, který byl nahrazen již zmíněným insolvenčním zákonem; Nejvyšší soud tehdy mimo jiné uvedl, že v uvedeném případě jde o obecnou občanskoprávní odpovědnost za škodu založenou na presumpci zavinění, s možností dotčených osob se této odpovědnosti zprostit

¹⁷⁴ Podle § 424 občanského zákoníku, jejíž možnost dovozuje K. Eliáš in K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, s. 320

¹⁷⁵ Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 191

¹⁷⁶ § 220l obchodního zákoníku

¹⁷⁷ § 220w obchodního zákoníku

¹⁷⁸ § 69f odst. 5 a 6 obchodního zákoníku

objektivní odpovědnost. Liberačním důvodem stanoveným § 374 obchodního zákoníku je nepřekonatelná vnější okolnost bránící splnění povinnosti (z jejíhož porušení škoda vznikla), která nastala nezávisle na vůli povinné osoby. Jak uvádí S. Černá¹⁷⁹, při posouzení nepřekonatelnosti překážky bránící splnění povinnosti se nevychází¹⁸⁰ ze subjektivního hlediska, tedy z osobních poměrů statutárního orgánu nebo jeho člena nebo člena jiného orgánu společnosti (např. z vysokého pracovního zaneprázdnění, ze skutečnosti, že mu v účasti na důležitém obchodním jednání bránila zahraniční cesta, apod.). Rozhodné je, zda splnění povinnosti bylo možné při vynaložení péče řádného hospodáře, k níž jsou uvedené osoby povinny. Vyloučena je také odpovědnost těchto osob, jestliže plnily pokyny valné hromady (§ 194 odst. 4, resp. § 135 odst. 2, § 138 odst. 2 a § 200 odst. 3 obchodního zákoníku), nikoliv však tehdy pokud se jednalo o pokyny protiprávní, které nesmějí uposlechnout. Složitější to bude u pokynu nevhodného, zde bude pak na těchto osobách, aby učinily „vše“ proti přijetí takového pokynu, a tak se odpovědnosti zbavily¹⁸¹. K dalšímu případu vyloučení odpovědnosti může dojít u členů představenstva, jestliže dozorčí rada využije svého práva a zakáže představenstvu určité jednání jménem společnosti nebo neudělí představenstvu předchozí souhlas v případech, kdy to stanovy nebo zákon vyžadují. V takovém případě budou za vzniklou škodu odpovídat členové dozorčí rady a vyloučena není ani solidární odpovědnost členů obou orgánů (§ 201 odst. 4 obchodního zákoníku).

S obchodněprávní odpovědností za škodu souvisí i řada dalších hlavně praktických problémů. Upozorním tedy alespoň na některé z nich.

Pokud jde o uplatnění odpovědnosti vůči představenstvu jako kolektivnímu orgánu, tak se uplatní ustanovení věty třetí § 194 odst. 5 obchodního zákoníku, z kterého vyplývá, že za škodu nesou odpovědnost společně a nerozdílně (tedy solidárně) ti členové představenstva, kteří způsobili společnosti uvedenou škodu porušením právních povinností při výkonu působnosti představenstva.

Dalším ryze praktickým úskalím bude uplatnění práva na náhradu škody vůči členovi představenstva, který škodu porušením jemu uložených povinností způsobil. Jedná se o člena kolektivního statutárního orgánu, prostřednictvím kterého společnost jedná, dochází zde tedy k prokazatelnému střetu zájmů, na který však obchodní zákoník

¹⁷⁹ Černá, S. Obchodní právo 3: Akciová společnost. Praha: ASPI, 2006, s. 249

¹⁸⁰ Odlišně se k tomu staví např. K. Eliáš in K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4, s. 318

¹⁸¹ Blíže k tomu S. Černá s ohledem na přiměřené použití mandátní smlouvy a z něj vyplývající povinnost chránit zájmy společnosti in Černá, S. K vázanosti představenstva nevhodnými a nezákonnými pokyny (in Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám). Praha: Karolinum, 2008, s. 133 a 134

pamatuje v ustanovení § 199 odst. 2, když stanoví, že v takových případech dozorčí rada určí svého člena, který zastupuje společnost před soudy a jinými orgány proti členu představenstva.

Významnou pozornost si také jistě zaslouží institut tzv. přesunu důkazního břemene, kdy ustanovení § 194 odst. 5 obchodního zákoníku konstatuje, že je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno o tom, že jednal s péčí řádného hospodáře, tento člen představenstva. Tento přesun se samozřejmě uplatní i vůči ostatním nositelům povinnosti péče řádného hospodáře v oblasti kapitálových společností.

Pokud jde o možnost vyloučit nebo omezit odpovědnost za škodu na základě stanov nebo smlouvy mezi společností a statutárním orgánem (jeho členem) nebo členem kontrolního orgánu společnosti, tak ta je zákonem výslovně vyloučena.

10.1.2 Trestněprávní odpovědnost

Jednání, příp. opomenutí, které je porušením povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře, nemusí znamenat pouze porušení norem obchodního práva, ale může být kvalifikováno i jako trestný čin. V takovém případě pak nastupuje trestní odpovědnost, která je individuální trestní odpovědností fyzických osob za zavinění.

Odpověď na otázku, jaký je rozsah trestní odpovědnosti statutárních orgánů nebo jejich členů se kryje s odpovědí na otázku, jakých trestných činů se lze v souvislosti s výkonem funkce představitele obchodní společnosti dopustit¹⁸². V souvislosti s porušením povinnosti péče řádného hospodáře pak především půjde o naplnění znaků skutkových podstat následujících trestných činů: zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 125 trestního zákona¹⁸³), porušení povinnosti v insolvenčním řízení (§ 126 trestního zákona), zpronevěra (§ 248 trestního zákona), podvod (§ 250 trestního zákona), pojistný podvod (§ 250a trestního zákona), úvěrový podvod (§ 250b trestního zákona), porušování povinností při správě cizího majetku (§ 255 a § 255a trestního zákona), poškozování věřitele (§ 256 trestního zákona), zvýhodňování věřitele (§ 256a trestního zákona) a předlužení (§ 256c trestního zákona).

¹⁸² Sokol, T. Odpovědnost členů statutárních orgánů dle trestního zákona. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 37

¹⁸³ Zákon č. 140/1961 Sb.

10.2 Ručení

Členové představenstva akciové společnosti, jednatelé společnosti s ručením omezeným a členové dozorčích rad těchto obou společností, kteří odpovídají za škodu, ručí za závazky společnosti společně a nerozdílně, jestliže odpovědný reprezentant společnosti škodu neuhradil a věřitelé nemohou dosáhnout uspokojení své pohledávky z majetku společnosti pro její platební neschopnost nebo z důvodu, že společnost zastavila platby (§ 194 odst. 6, resp. § 135 odst. 2, § 138 odst. 2 a § 200 odst. 3 obchodního zákoníku). Jde především o posílení právního postavení věřitelů společnosti.

Obchodní zákoník zná i další zvláštní případy zákonného ručení (§ 131 odst. 5, § 183 odst. 1, § 123 odst. 4, § 179 odst. 1 a § 181 odst. 5 obchodního zákoníku).

10.3 Smluvní pokuta

Dalším právním důsledkem porušení povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře může být zaplacení smluvní pokuty, někdy se také mluví o odpovědnosti za smluvní pokutu. Na smluvní pokutu se použijí ustanovení občanského zákoníku (§ 544 a § 545) doplněná ustanoveními obchodního zákoníku (§ 300 až § 302). Ve vztahu k odpovědnosti za škodu je třeba připomenout větu čtvrtou § 194 odst. 5 obchodního zákoníku, která stanoví, že smlouva mezi společností a členem představenstva vylučující nebo omezující jeho odpovědnost za škodu je neplatná. Má-li být tedy smluvní pokuta pro případ porušení povinnosti péče řádného hospodáře platně ujednána, je třeba, aby předmětné ujednání obsahovalo klauzuli o tom, že smluvní pokuta nekryje náhradu škody.

10.4 Jiné důsledky porušení

Dalším důsledkem porušení povinnosti péče řádného hospodáře může být snížení odměny, odvolání z funkce (tzv. funkční odpovědnost), trvání překážky výkonu funkce [§ 381 odst. 3 ve spojení s odst. 4 písm. d) obchodního zákoníku] a neposkytnutí

tzv. nenárokových plnění¹⁸⁴ (někdy se mluví také o odpovědnosti za nepříznivý hospodářský výsledek, která je odpovědností subjektivní - § 66 odst. 3 obchodního zákoníku).

¹⁸⁴ Blíže k tomu I. Rada in Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 177 n.

Závěr

Účelem práce bylo pojednat o nejdůležitějších aspektech zákonné povinnosti reprezentantů kapitálových obchodních společností vykonávat svěřenou působnost s péčí řádného hospodáře a zaměřit se na ní z různých úhlů pohledu.

V první kapitole je obsažen rozbor pojmu náležitá péče, včetně uvedení jeho sporných obsahových momentů. Vymezen je také vztah náležité péče k péči odborné. Při budování základů obchodního práva na počátku devadesátých let stěží mohly být doceněny zkušenosti západoevropské právní vědy, vyvíjející se ve svobodných poměrech tržní ekonomiky. To, co se dříve mohlo zdát nedůležitým, začalo posléze vyvolávat praktické otázky, na něž neuměla uspokojivě odpovědět právní věda, ani judikatura. Smyslem výkladu pojmu náležitá péče je snaha pochopit jak hloubku problému, tak zákonodárcovu motivaci pro změnu. Ve spojení s historickým výkladem péče řádného hospodáře snad alespoň částečně objasňují důvody volby pojmu nového, byť jazykovým vyzněním poněkud zastaralého. Domnívám se, že byla škoda nezvolit německou cestu a nerozhodnout se pro termín poněkud modernější a sémanticky méně sporný. Péče řádného a svědomitého obchodního vedoucího by byla dle mého názoru vhodnější. Smysluplný výklad péče řádného hospodáře Nejvyšším soudem nakonec stejně postupně vede k naplnění tohoto pojmu moderním a jinde obvyklým obsahem. Za významný přínos novelizace obchodního zákoníku provedené zákonem č. 370/2000 Sb. pokládám kromě zavedení obsahově zřetelnějšího pojmu i sjednocení předepsaného standardu povinné péče v rámci všech obchodních společností.

Systematický výklad povinnosti péče řádného hospodáře má význam pro vymezení tohoto předepsaného standardu vůči dalším obecným povinnostem reprezentantů kapitálových obchodních společností, zejména k povinnosti loajality. Shledávám pro praktické vyznění nepříliš významnými disputace o tom, zda je povinnost loajality projevem širší povinnosti péče řádného hospodáře, nebo zda je třeba vnímat obě povinnosti samostatně, třebaže jsou povahově blízké. Zásadním je, podle mého názoru, sdělení, že jejich souvislost a provázanost je zřejmá a nenarušitelná a obě ve svém základu shodně odpovídají na otázku kvality výkonu působnosti reprezentanta kapitálové obchodní společnosti (statutárního nebo kontrolního orgánu společnosti nebo jejich člena, příp. likvidátora nebo tzv. faktického vedoucího).

Dalším z ohnisek práce je vymezení vztahu péče řádného hospodáře a péče odborné. Péči řádného hospodáře považuji – shodně s většinovým názorem právní vědy – za kategorii odlišnou od péče odborné. Vzájemným vymezením těchto pojmů se mimo jiné dotýkám i obsahového výkladu povinnosti péče řádného hospodáře, když jako jeden z jejích dílčích požadavků uvádím soubor minimálních potřebných znalostí a schopností. Z teoretických přístupů k péči řádného hospodáře považuji za nejpraktičtější kombinované hledisko, které vychází z přístupu objektivního modifikovaného subjektivním prvkem, který přihlíží k odborným znalostem, zkušenostem a kvalitám konkrétního reprezentanta společnosti.

Standard péče řádného hospodáře je nutné korigovat prostřednictvím pravidla podnikatelského úsudku. Bez toho by se obchodní právo vrátilo do časů devatenáctého století a nebylo schopné adekvátně reagovat na potřeby moderní tržní ekonomiky. Obchodní vedoucí by neměl být svázán přílišnou obavou o správnost svého rozhodnutí, která by ve svých důsledcích vyloučila veškeré rizikovější investice v současném světě moderního obchodu zcela běžné.

Z hlediska možných právních důsledků stíhajících porušení povinnosti vykonávat působnost s péčí řádného hospodáře považuji český právní řád za dostačující. Je podle mě již jen na zainteresovaných osobách (typicky věřitelé a společníci, resp. akcionáři), aby možnosti ochrany právního řádu v tomto ohledu dostatečně využívaly a nenechaly se odkázat do role statistiků. Na soudech zůstává držet se mantinelů vymezených především judikaturou Nejvyššího soudu.

Seznam použité literatury

- Bartošek, M. Encyklopedie římského práva. Praha: Academia, 1994
- Bartošíková, M. Povinnosti a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností. Obchodní právo, 1998, č. 11
- Bejček, J. Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností. Právní rozhledy, 2007, č. 17
- Bejček, J. O střetu zájmů podnikatelů a jejich manažerů. Právní rozhledy, 2004, č. 12/13
- Clark, L. S., Kinder, P. D. Law and business: The regulatory environment. 3rd edition. USA: McGraw-Hill, 1991
- Clark, R. Firemní právo. Praha: Victoria Publishing, 1992
- Čech, P. Péče řádného hospodáře a povinnost loajality. Právní rádce, 2007, č. 3
- Černá, S. K vázanosti představenstva nevhodnými a nezákonnými pokyny (in Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám). Praha: Karolinum, 2008
- Černá, S. Obchodní právo 3: Akciová společnost. Praha: ASPI, 2006
- Dědič, J., Čech, P. Evropská (akciová) společnost. Praha: BOVA POLYGON, 2006
- Dědič, J., Kříž, R., Štenglová, I. Akciové společnosti. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001
- Dědič, J., Štenglová, I., Čech, P., Kříž, R. Akciové společnosti. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007
- Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Praha: Prospektrum, 1997
- Dědič, J. Obchodní zákoník: Komentář. Díl III. (§ 176 - § 220zb). Praha: BOVA POLYGON, 2002
- Dine, J. Company law. 3rd edition. London: MACMILLAN PRESS, 1998
- Dvořák, T. Akciová společnost a Evropská společnost. 2. vydání. Praha: ASPI, 2009
- Eaborn, G. Butterworths takeovers: Law and practise. 1st edition. London: Butterworths, 2005
- Eliáš, K., Bartošíková, M., Pokorná, J. Kurs obchodního práva: Právnícké osoby jako podnikatelé. 5. vydání. Praha: ASPI, 2005
- Eliáš, K., Dvořák, T. Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. 5. vydání. Praha: Linde, 2006
- Eliáš, K. Obchodní zákoník: Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900. 3. vydání. Praha: Linde, 1999
- Eliáš, K. Akciová společnost: Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě. Praha: Linde, 2000
- Farrar, J. H., Hannigan, B. M. Farrar's company law. 4th edition. London: Butterworths, 1998
- Gerloch, A. Teorie práva. 2. vydání. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2001
- Griffin, S. Company law: Fundamental principles. 2nd edition. London: Financial Times Management, 1996
- Hamilton, R. W. Corporations including partnerships and limited liability companies: Cases and materials. 7th edition. St. Paul: West Publishing, 2001
- Hamilton, R. W. The law of corporations. 4th edition. St. Paul: West Publishing, 1996
- Havel, B. Synergie péče řádného hospodáře a podnikatelského úsudku. Právní rozhledy, 2007, č. 11
- Kincl, J., Urfus, V., Skřejpek, M. Římské právo. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995

- Klayman, E. I., Bagby, J. W., Ellis, N. S. Irwin's business law: Concepts, analysis, perspectives. USA: Irwin, 1994
- Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha: Linde, 1997
- Morse, G. Charlesworth & Morse company law. 14th edition. London: Sweet & Maxwell/Stevens, 1991
- O'Kelley, Ch. R. Jr., Thompson, R. B. Corporations and other business associations: Cases and materials. 2nd edition. USA: Little, Brown & Company, 1996
- Pelikánová I. Obchodní právo 1. díl. 2. vydání. Praha: Codex Bohemia, 1998
- Pelikánová, I., Černá, S. Obchodní právo 2: Společnosti obchodního práva a družstva. Praha: ASPI, 2006
- Pelikánová, I. Komentář k obchodnímu zákoníku. 2. díl (§56 - 260). 2. vydání. Praha: Linde, 1998
- Petrov, J. Obecná odpovědnost členů představenstva akciových společností česko-americko-německém srovnání. Brno: MU Mezinárodní politologický ústav, 2007
- Pokorná, J. Ještě k pojmu náležité péče podle ust. § 194 odst. 5 obchodního zákoníku. Právní praxe v podnikání, 2000, č. 4
- Pokorná, J. K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností. Právník, 1999, č. 4
- Pokorná, J. K některým otázkám právního postavení členů představenstva akciové společnosti (in Pocta Stanislavu Plívovi k 75. narozeninám). Praha: ASPI, 2008
- Rada, I. Dozorčí rada obchodních společností. Praha: Linde, 2008
- Rada, I. Jednatelé s.r.o. Představenstvo a. s. 2. vydání. Praha: Linde, 2005
- Řeháček, O. Představenstvo akciové společnosti a postavení jeho členů. Praha: PF UK, 2008
- Soderquist, L. D., Sommer, A. A. Jr., Chew, P. K., Smiddy, L. O. Corporations and other business organizations: Cases, materials, problems. 4th edition. USA: Little, Brown & Company, 1995
- Sokol, T. Odpovědnost členů statutárních orgánů dle trestního zákona. Právní rádce, 2007, č. 3
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 12. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001
- Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. Obchodní zákoník: Komentář. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998

Seznam použité judikatury

- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 893/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1218/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1519/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1031/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 433/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1319/2005
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 2531/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 570/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1412/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 488/2008 – I.
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1538/2006
- Nejvyššího soudu sp. zn. 1 Afs 32/2008-66
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 780/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 940/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 1432/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 789/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1224/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 124/2005
- Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1262/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1143/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3864/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 222/2006
- Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1220/2005

Charles University in Prague
Law Faculty

Martin Půlpán

Standard of Due Care

Thesis

Tutor: JUDr. Petr Čech, LL.M.

Business Law Department

Date: 31st August 2009

Abstract

The thesis deals with the legal duty to use due care imposed on directors, members of supervisory board, shadow directors and liquidators by Act No. 513/1991 Col., Commercial Code, as amended. The principal aim of the thesis is the comprehensive analysis of the requested standard of due care including all impacts of it in the field of company law. As for the structure, the thesis is divided in ten main chapters in which the author focuses on basic aspects of subject matter of the thesis. Here are also bibliography and the list of applied judgments.

In the introduction the author explains legitimacy of the chosen theme and the basic motivation for writing about it.

The first chapter concerning the previous standard of proper care that was interpretatively questionable and controversial. Related second chapter deals with important Amendment of Commercial Code No. 370/2000 Col. that has changed the previous standard to the new one that is the standard of due care and reactions of czech jurisprudence on this new fact in legal order. The next third chapter compares different interpretations of american, british and czech jurisprudence as to structures of duties of directors and company officers and a status of a duty of due care within them. There is author's view of structures of duties as well. The author specified personal applicability of the duty of due care in the fourth chapter and used historical method of interpretation of the duty in fifth chapter. The sixth chapter deals with disputable topic that is reciprocal delimitation of the standard of due care and the standard of professional care. The author stated difference between these two standards and inapplicability of the standard of professional care on directors and members of supervisory boards. The seventh chapter, a main chapter of the thesis, concerns subjective and objective conception of a duty of care and gives content interpretation of the duty to use due care. The chapters number eight and nine analyses related business judgment rule and duty of loyalty, especially the duty to act in the best interersts of the company and their relation to the duty to use due care. The last tenth chapter deals with breaches of the presented duty of due care and consequences of it, notably private and criminal liability of all persons who are obliged to use due care.

At the conclusion of the thesis the author sumps up main aspects connected the legal duty to use due care.

Seznam klíčových slov/List of Key Words

povinnost – duty

péče – care

řádný (náležitý) – due

člen správní rady/představenstva – director

odpovědnost – liability

pravidlo podnikatelského úsudku – business judgment rule

loajalita – loyalty